

Zasady dotyczące odmowy Komunii Świętej osobom z uporem trwającym w jawnym grzechu ciężkim¹

Kard. Raymond L. Burke

KANON 915:

Odmowa Komunii Świętej osobom z uporem trwającym w jawnym grzechu śmiertelnym

W 2004 roku podczas kampanii wyborczej w Stanach Zjednoczonych pomiędzy katolickimi biskupami doszło do sporu o możliwość zastosowania kanonu 915. *Kodeksu Prawa Kanonicznego* wobec katolickich polityków, którzy pomimo napomnień nadal publicznie wspierają proaborcyjne ustawodawstwo oraz projekty legislacyjne sprzeczne z naturalnym prawem moralnym, jak na przykład zezwolenie na klonowanie ludzkiego życia w celu pozyskania komórek macierzystych przez zniszczenie sztucznie stworzonego ludzkiego zarodka, oraz te ustawy, które redefiniując małżeństwo jako związek osób tej samej płci, zezwalałyby na zawieranie tychże związków między nimi. Otóż wydawać by się mogło, że ciężkość grzechu przerwania ciąży oraz innych grzechów, związanych z popełnieniem czynów złych w samej swej istocie, umieszczają tychże katolickich polityków właśnie wśród osób z uporem tkwiących w jawnym grzechu śmiertelnym, o których to właśnie traktuje kanon 915.

Dyskusja ta ujawniła istnienie poważnych wątpliwości odnośnie do stosowania kanonu 915. Przede wszystkim wielokrotnie przedstawiało się fakt odmowy udzielenia Komunii Świętej jako nałożenie kary kanonicznej, podczas gdy w rzeczywistości formułuje ona tylko w jasny sposób obowiązek dla szafarzy Komunii Świętej, zwyczajnych czy nadzwyczajnych, by odmawiać jej udzielenia tym, którzy z uporem trwają w jawnym grzechu ciężkim². Pomimo że odmowa Komunii Świętej może być skutkiem nałożenia lub ogłoszenia kanonicznej kary ekskomuniki lub interdyktu (zob. kan. 1331 §1, 2°; i 1332), to istnieją również inne przypadki, w których [trzeba] odmówić udzielenia Eucharystii tym, którzy

studia: prawo kanoniczne

¹ Tekst ukazał się w „Periodica de re Canonica”, vol. 96 (2007), 3-58 [przyp. red.].

² Kard. W.H. Keeler, *Interim Reflections of the Task Force on Catholic Bishops and Catholic Politicians: Summary of Consultations, „Origins”* 34 (2004), 106.

niezależnie od nałożenia na nich kar kanonicznych pragną przystąpić do Komunii, aby uszanować świętość Sakramentu, dbać o zbawienie ich dusz oraz uniknąć zgorszenia wśród wiernych.

Biskupi w Stanach Zjednoczonych burzliwie dyskutowali nad tym zagadnieniem podczas spotkania w czerwcu 2004 roku. Ich oświadczenie zatytułowane „Katolicy w życiu politycznym”, wydane 18 czerwca, będące owocem tych dyskusji, nie odniosło się do jasnego wymogu, wykluczenia z przyjmowania Komunii Świętej tych, którzy po otrzymanym napomnieniu z uporem trwają przy publicznym popieraniu ustawodawstwa sprzecznego z prawem naturalnym. Oświadczenie to brzmi:

Odnosnie do pytania: Czy jest koniecznym odmawianie Komunii św. tym katolikom, którzy będąc zaangażowani w życie polityczne, popierają publicznie prawo do aborcji na życzenie? Biorąc pod uwagę wiele różnych okoliczności związanych z wydaniem roztropnego osądu na temat o tak wielkiej wadze, uznajemy, iż takie decyzje leżą w gestii indywidualnej każdego biskupa, w zgodzie z ustalonymi zasadami kanonicznymi i duszpasterskimi. Biskupi mają prawo wydawać odmienne osądy dotyczące najbardziej rozropnego toku działań duszpasterskich³.

³ Konferencja Episkopatu USA, *Catholics in Political Life*, „Origins” 34 (2004), 99; tłumaczenie własne w oparciu o wersję angielską – dotyczy wszelkich cytatów zamieszczonych w tekście, chyba że w odpowiednich przypisach stwierdzono inaczej.

Podczas gdy osąd dotyczący dyspozycji osoby pragnącej przyjąć Komunię Świętą należy do szafarza Sakramentu, to kwestia obiektywnego stanu katolickiego polityka, który świadomie i dobrowolnie wyraża poglądy sprzeczne z prawem naturalnym, wydaje się pozostawać taka sama niezależnie od miejsca.

Oświadczenie zdaje się nie poruszać kwestii wywołanego zgorszenia. Chociaż wyrażono troskę o „okoliczności, w których nauczanie Kościoła katolickiego i praktykowanie sakramentów mogłoby zostać wykorzystane dla celów politycznych”, nie ma wzmianki o tym, jak poważnym błędem jest wniosek wynikający *per se* z dopuszczenia do Komunii polityków, którzy konsekwentnie wspierają postawy i ustawodawstwo poważnie naruszające prawo naturalne⁴.

To orzeczenie zdaje się również zwalniać z odpowiedzialności szafarza udzielającego Komunii Świętej, pozostawiając sprawę cał-

⁴ Tamże, 99.

kowicie w gestii biskupa. Jeden z biskupów jeszcze tego samego dnia, którego wyszło orzeczenie kolegium biskupów, wydał własne oświadczenie, w którym oznajmił, iż kan. 915 nie będzie stosowany w jego diecezji. Brzmiało ono:

Archidiecezja będzie nadal podążać za nauczaniem Kościoła, które nakłada na każdego katolika obowiązek badania własnego sumienia pod kątem godnego przystąpienia do Komunii. Nie jest to zadaniem osoby rozdającej Ciało i Krew Chrystusa⁵.

Oświadczenie owego biskupa myli normę kan. 916, która dotyczy indywidualnego rachunku sumienia każdego przystępującego do Komunii, z normą kan. 915, która nakłada na szafarza Komunii Świętej obowiązek odmowy w pewnych określonych przypadkach.

Inni biskupi wydali oświadczenia kwestionujące możliwość odmowy udzielenia Komunii Świętej na podstawie, iż w jakiś sposób jest to zaprzeczeniem samej natury Eucharystii. Stwierdzili, że taka praktyka przemienia celebrowanie sakramentu jedności w scenę konfliktu⁶.

Pośród tego, co należy obiektywnie nazwać zamieszczeniem, najlepszym rozwiązaniem zdaje się być przestudiowanie historii przepisów zawartych w kan. 915, aby zrozumieć ciągłość praktyki Kościoła oraz zamysł papieża Jana Pawła II, prawodawcy *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku.

1. 1 Kor 11,27-29 a *Ecclesia in Eucharistia*

Omawiana dyscyplina kanoniczna ma swoje źródło w słowie Bożym. W *Pierwszym Liście do Koryntian* Święty Paweł poruszył kwestię niegodnego przyjmowania Ciała i Krwi Chrystusa. Wpierw przedstawia on samą istotę Świętej Eucharystii. W tym nauczaniu jasno stwierdza, że Eucharystia jest Ofiarą i Prawdziwą Obecnością (1 Kor 11,23-26). Następnie napomina on uczniów, aby badali własne sumienie przed przystąpieniem do Komunii. Stwierdza:

„Dlatego też kto spożywa chleb lub pije kielich Pański niegodnie, winny staje się Ciała i Krwi Pańskiej. Niech przeto

⁵ Kard. R. Mahony, *Catholic Politicians and Holy Communion*, „Origins” 34 (2004), 110.

⁶ Card. T. McCarrick, *Interim Reflections of the Task Force on Catholic Bishops and Catholic Politicians*, „Origins” 34 (2004), 108; Bp F.J. Gossman, *The State of the Soul of Those Presenting Themselves for Communion*, „Origins” 34 (2004), 190.

człowiek baczy na siebie samego, spożywając ten chleb i pijąc z tego kielicha. Kto bowiem spożywa i pije nie zważając na Ciało Pańskie, wyrok sobie spożywa i pije” (1 Kor 11,27-29)⁷.

⁷ Za Biblią Tysiąclecia, wyd. piąte, Poznań 2000.

W tekście widoczny jest wyraźny związek między nauczaniem o Świętej Eucharystii jako Oferze i Prawdziwej Obecności a przypomnieniem dotyczącym właściwej dyspozycji, by otrzymać Komunię Świętą.

Przyjęcie Komunii Świętej w sposób niegodny jest grzechem przeciwko samemu Chrystusowi. Jeden z komentatorów zauważa:

W centrum uwagi pozostaje *Chrystus, i to Chrystus Ukrzyżowany*, jak jest to wyrażone poprzez osobisty udział w chlebie i winie. Jeśli postawa oraz styl życia pozbawiają ten akt treści i powagi, uczestnicy będą *uznani winni takiego potraktowania Ciała i Krwi Pana*⁸.

⁸ A.C. Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians: A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids (Michigan) 2000, 890. Por. G.J. Lockwood, *1 Corinthians*, Saint Louis 2000, 406; oraz *A Catholic Commentary on Holy Scripture*, New York 1953, 1093-1094.

Kiedy wierny chce przyjąć Sakrament Ciała i Krwi Chrystusa, musi zarówno uszanować świętość Sakramentu, Prawdziwej Obecności Chrystusa, jak i ocenić, czy jest tego godny. W przeciwnym wypadku skazuje siebie na niegodne przyjęcie Pana.

Nacisk zatem kładzie się na indywidualny rachunek sumienia, mający na celu odkrycie, czy jest się przygotowanym na przyjęcie Sakramentu, czy też nie. Jeśli nie jest się przygotowanym, na przykład ze względu na grzech ciężki, który nie został odpuszczony, nie powinno się w ogóle podchodzić do Komunii. W tym momencie mamy do czynienia z czymś, co można po prostu nazwać „sprawdzeniem rzeczywistości”. Czy obecny stan mojej duszy usposabia mnie do przyjęcia prawdziwego Ciała i Krwi Chrystusa?

Rachunek sumienia wiąże się przeto nieodzownie z naszą relacją zarówno z Bogiem, jak i z innymi ludźmi, gdyż komunია z Chrystusem w Jego Ciele i Krwi oznacza wprowadzanie w życie tego, czego nas nauczał, czyli miłości do Boga i bliźniego. Grzech ciężki przeciw Bogu lub bliźniemu sprawia, że jest się niegodnym przyjęcia Komunii Świętej, dopóki w sakramencie pokuty nie wymieni się grzechu i nie otrzyma rozgrzeszenia.

Jeśli brak odpowiedniej dyspozycji jest poważny i jawny, a osoba mimo wszystko chce przyjąć Sakrament, wtedy powinna ona zostać upomniana i odmawia się jej przystąpienia do Komunii Świętej. Innymi słowy, Kościół nie może pozostawać milczący i obojętny wobec publicznej zniewagi względem Ciała i Krwi Chrystusa.

Być może najnowszy, autorytatywny komentarz do nauczania Świętego Pawła w sprawie niegodnego przyjmowania Komunii można znaleźć w encyklice papieża Jana Pawła II *Ecclesia de Eucharistia*, „Kościół żyje dzięki Eucharystii”, wydanej w Wielki Czwartek, 17 kwietnia 2003. W czwartym rozdziale encykliki, „Eucharystia a Komunia Kościelna”, papież Jan Paweł oświadczył:

Sprawowanie Eucharystii nie może być jednak punktem wyjścia komunii, którą zakłada jako już istniejącą, aby ją umacniać i prowadzić ku doskonałości. Sakrament wyraża tę więź komunii zarówno w wymiarze *niewidzialnym*, który w Chrystusie jednoczy nas za sprawą Ducha Świętego z Ojcem i między nami, jak też w wymiarze *widzialnym*, obejmującym komunie w zakresie nauczania Apostołów, sakramentów i porządku hierarchicznego⁹.

To zwłaszcza tego niewidzialnego wymiaru strzeże dyscyplina kan. 915.

Co się tyczy niewidzialnego wymiaru komunii, Ojciec święty przypomniał nam o wymogu bycia w stanie łaski, aby przyjąć Komunię Świętą. Nawiązując do 1 Kor 11,28, papież Jan Paweł II oświadczył, iż kto pragnie brać udział w Komunii Świętej, musi wykonywać codzienną pracę wzrastania w świętości życia, czyli praktykować cnoty wiary, nadziei i miłości¹⁰. Zacytował on homilię Świętego Jana Chryzostoma o *Księdze Proroka Izajasza*:

Również ja podnoszę głos, proszę, błagam i zaklinam, aby nie zbliżać się do tego świętego Stołu z nieczystym i skażonym sumieniem. Takie przystępowanie, nawet jeśli tysięcy razy dotykamy Ciała Pana, nigdy nie będzie mogło się nazywać komunią, lecz wyrokiem, niepokojem i powiększeniem kary¹¹.

⁹ „Eucharistiae celebratio tamen non potest esse principium communionis, quandoquidem illam iam veluti existentem praeponit, ut eam confirmet et ad perfectionem perducatur. Vinculum huiusmodi communionis exprimit Sacramentum turn ratione *invisibili*, quae per Spiritus Sancti motum in Christo nos cum Patre alligat atque inter nos, turn *visibili* ratione quae communicationem in Apostolorum doctrina, in Sacramentis, in hierarchico ordine secum infert”. Ioannes Paulus II, *Ecclesia de Eucharistia* [dalej: EdeE], AAS 95 (2003) 457, n. 35a. ¹⁰ EdeE, 36a. ¹¹ „Ideo nunc etiam ex hoc tempore clara voce denuntio, obtestor, precor et obsecro ne cum macula, ne cum prava conscientia ad sacram hanc mensam accedamus: neque enim hoc accessus, neque communicio dici potest, quamvis milies sanctum illud corpus attingamus, sed condemnatio, supplicium et poenarum accessio”. EdeE, 36b.

Biorąc pod uwagę nauczanie zawarte w *Katechizmie Kościoła Katolickiego* (n. 1385) oraz podążając za normą Soboru Trydenckiego, papież Jan Paweł II potwierdził, iż aby otrzymać Komunię Świętą godnie, należy przystąpić do spowiedzi i otrzymać rozgrzeszenie za wszystkie grzechy śmiertelne, które się popełniło.

Papież Jan Paweł II przystąpił następnie do omówienia sprawy jawnych grzechów ciężkich, pokazując związek między własną oceną niegodności przyjęcia Komunii Świętej a odmową udzielenia Eucharystii osobie pozostającej w jawnym grzechu ciężkim. Oznajmił on:

Oceny stanu łaski dokonuje oczywiście on sam, gdyż dotyczy ona sumienia. Jednak w przypadkach zachowania, które na forum zewnętrznym, w sposób poważny, oczywisty i stały jest przeciwne normom moralnym, Kościół, w duszpasterskiej trosce o prawidłowy porządek we wspólnocie oraz o szacunek dla sakramentu, nie może wzbraniać się przed podejmowaniem odpowiednich kroków. W sytuacji jawnego braku dyspozycji moralnej winien stosować normę *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, mówiącą o możliwości niedopuszczenia do Komunii eucharystycznej tych, którzy „trwają z uporem w jawnym grzechu ciężkim”¹².

¹² „De gratiae statu, ut patet, iudicium solum ad singulos homines spectat, cum de conscientiae aestimatione agatur.

Quotiens vero de moribus exterioribus agitur graviter et manifesto et perpetuo contra normam moralem, Ecclesia, pro sua pastoralis cura boni ordinis communitatis et ex observantia ipsius Sacramenti, non potest quin se etiam appellari sentiat. De hac conditione manifestae moralis

Papież Jan Paweł II nie pozostawił wątpliwości, że norma kan. 915 jest niezbędna w nauczaniu Kościoła ze względu na szacunek należny Najświętszemu Sakramentowi oraz troskę o uniknięcie zgorzsenia we wspólnocie.

Słowami: „nie może wzbraniać się przed podejmowaniem odpowiednich kroków”, Ojciec święty wyjaśnił obowiązek spoczywający na Kościele, aby reagować w sytuacji, kiedy osoba pozostająca jawnie w grzechu śmiertelnym podchodzi do Komunii. Ten obowiązek różni się od obowiązku rachunku sumienia pod kątem grzechów ciężkich, jaki każda osoba powinna zrobić przed podejściem do Ołtarza, o czym traktuje kan. 916.

perturbationis loquitur norma Codicis Iuris Canonici ad eucharisticam communionem non admittens quotquot «in manifesto gravi peccato obstinate perseverantes» inveniuntur”. EdeE, 37b.

2. Ojcowie Kościoła i teologowie

Ojcowie Kościoła oraz uznani teologowie również wypowiadali się na temat głębokiej troski Kościoła dotyczącej starań, aby okazywano należyty szacunek wobec Najświętszego Sakramentu, dusze nie popadały w grzech świętokradztwa poprzez niegodne przyjmowanie Ciała i Krwi Chrystusa oraz by uniknąć zgorszenia wśród wiernych poprzez nierozważne udzielanie Komunii Świętej osobom, które bezspornie nie są we właściwej dyspozycji, czyli tkwiące z uporem w jawnym grzechu ciężkim. Wyżej cytowany tekst ze Świętego Jana Chryzostoma, zawarty w *Ecclesia de Eucharistia*, jest tego doskonałym przykładem.

Święty Bazyli Wielki w swoim *Pierwszym Liście o Kanonach* wskazuje, iż mężczyzna, który poślubił żonę swojego brata, nie może być dopuszczony do Komunii, dopóki się z nią nie rozstanie¹³. Podobnie oznajmia on, że wdowa, która bierze sobie męża ukończywszy sześćdziesiąt lat, nie może być dopuszczona do Komunii Świętej, dopóki „nie odrzuci swej nieczystej namiętności”¹⁴. Choć w niewielkim stopniu komentuje się powody takiej dyscypliny, wydaje się jasne, że w obu przypadkach przyczyną zakazu jest publiczne złamanie zasad Kościoła dotyczących małżeństwa oraz wynikające z tego zgorszenie we wspólnocie. Wspomniane kanony św. Bazylego Wielkiego znajdują się wśród źródeł kan. 712. *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*, który odpowiada dyscyplinie wyrażonej w kan. 915 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*¹⁵.

Źródła kan. 712 w *Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich* zawierają także tekst Świętego Tymoteusza z Aleksandrii, który podkreśla obowiązek szafarza Komunii, aby odmówić udzielenia Najświętszego Sakramentu jawnemu grzesznikowi. Stawia się pytanie: czy jest dozwolonym udzielenie Komunii Świętej heretykowi, który pośród dużego tłumu chce przystąpić do Komunii? Święty Tymoteusz z Aleksandrii odpowiada, iż nie wolno udzielić Komunii heretykowi, nawet jeśli nie jest on rozpoznany w wielkim tłumie. W komentarzu mówi, że szafarz udzielający Komunii Świętej heretykowi w takiej sytuacji, czyli przy braku rozpoznania go w tłumie, „nie jest odpowiedzialny z powodu tłumu oraz niezajomości tego faktu”¹⁶. Dyscyplina jest jasna. Należy odmówić Komunii osobie jawnie grzeszącej, bez względu na to,

¹³ Basile de Césarée, *Première Lettre sur Les Canons adressée a Amphiloque, Évêque d'Iconium*, w: Pontifica Commissione per la Redazione del Codice di Diritto Canonico Orientale, *Fonti*, fasc. IX, t. 2 (Les canons des Pères Grecs), Grottaferrata 1963, 125, can. 23.

¹⁴ „[...] tant qu'elle n'aura pas renoncé à sa passion impure”. Basile de Césarée, *Première Lettre...*, 126, can. 24.

¹⁵ Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli Pp. II promulgatus, Fontium annotatione auctus*, Vatican City State 1995, 259, can. 712.

¹⁶ „[...] n'est pas responsable à cause de la foule et de son ignorance du fait”. Timothée d'Alexandrie, *Reponses canoniques aux questions qui lui furent posées par des évêques et des clercs*, w: Pontifica Commissione per la Redazione del Codice di Diritto Canonico Orientale, 256, can. 25.

¹⁷ „Quid est indigne accipere? Irridenter accipere, contemptibiliter accipere. Non tibi videatur vile, quia vides. Quod vides, transit: sed quod significatur invisibile, non transit, sed permanet. Ecce accipitur, comeditur, consumitur: numquid corpus Christi consumitur? numquid Ecclesia Christi consumitur? numquid membra Christi consumuntur? Absit! Hic mundantur: ibi coronantur. Manebit ergo quod significatur aeternaliter, quanquam transire videatur. Sic ergo accipite, ut vos cogitetis, ut unitatem in corde habeatis, sursum cor semper figatis. Spes vestra non sit in terra, sed in coelo: fides vestra firma sit in Deum, acceptabilis sit Deo. Quia quod modo hic non videtis, et creditis; visuri estis illic, ubi sine fine gaudebitis”. S. Augustini Episcopi, *Sermo CCXXVII (a), In die Paschae, IV, Ad Infantes, de Sacramentis*, w: *Opera Omnia*, wyd. Monachi Ordinis Sancti Benedicti e Congregatione S. Mauri, Paris 1865, t. V, col. 1101.

¹⁸ EdeE, 36-37.

czy wspólnota jest duża, czy mała. Jednakże szafarz nie ponosi odpowiedzialności za udzielenie Sakramentu jawnemu heretykowi, jeśli go nie rozpozna z powodu tłumy.

Święty Augustyn w Kazaniu 227, wygłoszonym do nowo ochrzczonych w Niedzielę Wielkanocną, komentuje tekst Świętego Pawła dotyczący godnego przyjmowania Świętej Komunii. Dając nowo ochrzczonym pełniejszą katechezę na temat Świętej Eucharystii, poucza ich:

Czym jest niegodne przyjmowanie? Przyjmowanie z pogardą, przyjmowanie z drwiną. Nie myślcie, że to, co widzicie, nie ma znaczenia. To, co widzicie, przemija, ale to, co wyraziła rzeczywistość niewidzialna, pozostaje. Spójrzcie, zostaje otrzymana, zjedzona, spożyta. Czy Ciało Chrystusa zostaje spożyte, czy Kościół Chrystusa zostaje spożyty, czy członkowie Chrystusa zostają spożyci? Niech was Bóg broni! Oto są oczyszczeni, oto będą ukoronowani wieńcem laurowym. Tak więc to, co zostało wyrażone, pozostanie na wieczność, choć rzecz, która to wyraża, zdaje się przemijać. Przyjmujcie więc Sakrament w taki sposób, w jaki myślicie o sobie samych, że utrzymujecie jedność w sercu, że skupiacie wasze serca na tym, co w górze. Nie pozwólcie, aby wasze nadzieje spoczywały na ziemi, ale w niebie. Niech wasza wiara będzie silna w Bogu, niech się Bogu podoba. Bowiem to, czego teraz nie widzicie, zobaczycie tam, gdzie będziecie mieli radość bez końca¹⁷.

Święty Augustyn zwraca uwagę nowo ochrzczonych na rzeczywistość postaci Eucharystii, pełne czci Ciało, Krew, Duszę i Boskość Chrystusa; przestrzega ich, by poprzez patrzenie na postacie, które przemijają, nie zapominali lub nie przestali uznawać, że sama rzeczywistość, substancja, jest wieczna, czyli nigdy nieprzemijająca. Tekst św. Augustyna przywodzi na myśl słowa papieża Jana Pawła II o niewidzialnym wymiarze Komunii Świętej, który wymaga, by osobom z uporem pozostającym w „jawnym grzechu ciężkim” odmawiano Sakramentu¹⁸.

Święty Franciszek z Asyżu zajął się zagadnieniem bezwarunkowego udzielania Komunii Świętej w swoim *Liście do duchownych*.

Św. Franciszek ubolewał przede wszystkim nad brakiem troski ze strony duchowieństwa-szafarzy Komunii Świętej o święte naczynia i święte płótna, które zawierają Ciało i Krew Chrystusa i dotykają Ich. Następnie odwołał się do ich odpowiedzialności, by dbali o własną godność oraz odpowiedni stan osób podchodzących do Komunii. Oświadczył:

I wielu pozostawia [Ciało] w miejscach niewłaściwych, nosi w sposób godny opłakania i przyjmuje niegodnie, i udziela innym nieodpowiedzialnie¹⁹.

Odnosząc się do przyjmowania Komunii, Święty Franciszek podkreślił dwa uroczyste, moralne zobowiązania, jakie spoczywają na szafarzu Komunii Świętej. Po pierwsze, osoba ta musi być osobiście w stanie odpowiednim do godnego przyjęcia Ciała i Krwi Chrystusa; a po drugie, musi ona udzielać Komunii z rozważą, czyli mając na względzie tych, którzy przez swoje publiczne zachowanie uczynili siebie niegodnymi przyjęcia Sakramentu.

3. Prawo zawarte w dekretach

Pierwszym aktem prawnym w tej sprawie, zawartym w *Dekrecie Gracjana*, jest list papieża Grzegorza Wielkiego do starszego wiekiem biskupa Januarego, o którym doniesiono, że wyszedł zebrać żniwo pewnego człowieka przed celebracją Mszy, a następnie przystąpił do sprawowania Mszy. List ów komentuje: „Wszyscy, którzy słyszą o tym wydarzeniu, wiedzą, że powinna po nim nastąpić kara”²⁰. Sprawa jest poniekąd skomplikowana. W rzeczywistości kara nie została nałożona na biskupa ze względu na jego naiwność i wiek. Papież Grzegorz nałożył jednak dwa miesiące ekskomuniki na tych, którzy doradzili biskupowi takie postępowanie. Dalej list precyzuje, że w razie gdyby w ciągu najbliższych dwóch miesięcy zachorowali, nie zostaną pozbawieni błogosławieństwa Wiatykiem. List kończy się napomnieniem, by biskup był od tej pory bardziej ostrożny wobec porad takich osób²¹.

Chociaż norma, tak jak to jest w prawodawstwie, nie komentuje powodu tak surowej dyscypliny, jasnym jest, że postępowanie biskupa Januarego było publicznym złamaniem Bożego przykazania, by unikać poddańczej pracy w Dniu Pańskim. Oczywiście

¹⁹ „Et a multis in locis vilibus collocatur et relinquitur, miserabiliter portatur et indigne sumitur et indiscrete aliis ministratur”. Św. Franciszek z Asyżu, *Epistola ad clericos (Recensio prior)*, w: *Die Opuscula des Hl. Franziskus von Assisi*, Neue textkritische Edition, wyd. Kajetan Esser, OFM, Grottaferrata 1976, 163-164.

²⁰ „Quod factum que pena debeat sequi, omnes, qui audiunt, sciunt”. C. 24, D. LXXXVI.

²¹ „Et quidem pena sententia in te fuerat iaculanda; sed quia simplicitatem tuam cum senectute cognovimus, interim tacemus. Eos vero, quorum consilio hoc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decrevimus: ita ut, si quid eis intra duorum mensium spatium humanitas everserit, benedictione viatici non priventur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe”. C. 24, D. LXXXVI.

wywołane zgorzenie było o tyle większe, że to biskup popełnił taki grzech.

Dekret Gracjana cytuje także zasadę z Soboru Kartagińskiego mówiącą, że ekskomunikowany biskup lub ksiądz, który przyjmuje Komunię Świętą przed przesłuchaniem, jest osądzony, jakoby sam na siebie wydał wyrok skazujący²². Raz jeszcze przypadek odmowy Komunii jest związany z publicznym i poważnym grzechem, który zanim zostanie rozpatrzony podczas kościelnego przesłuchania, wymaga odmowy biskupowi lub księdzu udzielenia Eucharystii.

Co więcej, *Dekret Gracjana* cytuje dyscyplinę z Synodu w Agde lub Montpellier: „Zadecydowaliśmy, iż mordercy i fałszywi świadkowie będą odłączeni od kościelnej komunii, chyba że ich winy zostaną im odpuszczone za sprawą pokuty”²³. Do przypadków, w których wymaga się odmowy Komunii Świętej, należą zatem morderstwo i składanie fałszywych zeznań, oba czyny mające charakter jawny i dotyczące poważnych kwestii. Dopóki winny nie zostanie rozgrzeszony z grzechu ciężkiego, przyjmowanie przez niego Komunii byłoby świętokradztwem oraz zgorzeniem względem innych, prowadząc ich do dezorientacji, jeśli chodzi o świętość Najświętszego Sakramentu.

W *Dekrecie Gracjana* znajdziemy także cytat z listu Cypriana Euricaciusa do współbrata, w którym odpowiada na prośbę o radę: czy należy udzielać Komunii pewnemu szarlatanowi i czarnoksiężnikowi. W pytaniu znajduje się odniesienie do faktu, iż owa osoba dalej trwa w bezwstydnosci swojej sztuki, stając się nauczycielem i ekspertem dla dzieci, które za sprawą jego złego przykładu nie są wychowywane, lecz sprowadzane na złą drogę²⁴. Dalej odnosi się do prawdy, że zło przekazane jednej osobie dotyka także innych, co zdaje się być jasnym nawiązaniem do zgorzenia. Odpowiedź brzmi: „ Myślę, że jest to niezgodne zarówno z boskim majestatem, jak i z ewangeliczną dyscypliną, tak aby skromność i cześć Kościoła nie zostały splamione przez tak uwłaczającą i haniebną skazę”²⁵.

²² „Placuit universo concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu, sive episcopus quilibet sive clericus, et tempore suae excommunicationis ante audientiam communicare presumpserit, ipse in se damnationis iudicetur protulisse sententiam”.

c. 9, C. XI, q. 3.

²³ „Itaque censuimus homicidas et falsos testes a comunione ecclesiastica submovendos, nisi penitenciae satisfactione crimina admissa diluerint”.

c. 20, C. XXIV, q. 3.

²⁴ „Pro dilectione tua consulendum me existimasti, frater karissime, quid michi videatur de ystrione et mago illo, qui apud vos constitutus adhuc in suae artis dedecore perseverat, et magister et doctor non

erudiendorum, sed perdendorum puerorum, id, quod male didicit, ceteris quoque insinuat: an talibus debeat sacra communio cum ceteris Christianis dari aut debeat communicare vobiscum?” c. 95, D. II, *de cons.*

²⁵ „Puto nec maiestati divinae, nec evangelicae disciplinae congruere, ut pudor et honor ecclesiae tam turpi et infami contagione fedetur”. c. 95, D. II, *de cons.*

W *Dekretach Grzegorza IX* znajdziemy dekret z Trzeciego Soboru Laterańskiego, który ustanawiał, iż „jawnych lichwiarzy nie będzie się dopuszczać do komunii ołtarza”. Dekret ów odmawiał także zatwardziałym lichwiarzom kościelnego pogrzebu, nakazywał, by nie przyjmować od nich ofiar i jednocześnie zawieszał w pełnieniu służby duchownego, który przyjąłby taką ofiarę, dopóki według osądu swojego biskupa nie zwróciłby jej²⁶.

Z prawa kościelnego zawartego w dekretach jasno wynika, że zasady Kościoła nakładają na szafarza Komunii Świętej obowiązek odmowy udzielenia Sakramentu osobom, o których publicznie wiadomo, że tkwią w grzechu śmiertelnym. Zasady, pozostając wierne nauczaniu Świętego Pawła, pilnują uszanowania najświętszej natury Komunii Świętej i nie dopuszczają, by osoby jawnie grzeszące ściągały na swoje dusze kolejne, ciężkie przewinienia poprzez niegodne przyjmowanie Świętej Eucharystii; strzeże wiernych również przed nieuniknioną dezorientacją dotyczącą świętości Sakramentu, która bywa powodowana dopuszczeniem do Komunii Świętej osób jawnie i ciężko grzeszących.

4. *Rituale Romanum* z 1614 r.

Rituale Romanum wydany przez papieża Pawła V dnia 17 czerwca 1614 roku przedstawia dyscyplinę Kościoła w odniesieniu do Sakramentów i sakramentaliów zgodnie z reformami Soboru Trydenckiego. Początkowo został on wydany na użytek księży, podobnie jak *Pontificale Romanum* oraz *Caeremoniale Episcoporum*, wydane odpowiednio w 1595-1596 i 1600, na użytek biskupów. Jest to uniwersalne *vademecum* dla księży na temat tego, co jest ich główną i najważniejszą działalnością, mianowicie celebrowanie Sakramentów i sakramentaliów.

W księdze „O Najświętszym Sakramencie Eucharystii” (*De Sanctissimo Eucharistiae Sacramento*) przypomina się księżom, że Święta Eucharystia zawiera „najważniejszy i największy dar od Boga, Chrystusa Pana, najprawdziwszego Stwórcy i źródła wszelkich łask i świętości”²⁷. Stąd też usilnie nakłania się ich, by w swej duszpasterskiej pracy nie szczędzili wysiłków w oddawaniu czci Najświętszemu Sakramentowi oraz w trosce o Niego ze swojej strony, a także by dbali o kult i święte przyjmowanie Sakramentu ze strony wiernych. Przypomina się księżom o okre-

²⁶ „Ideo constituimus, quod usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quisquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Christianae tradiderit sepulturae, et ea, quae acceperit, reddere compellatur, et, donec ad arbitrium episcopi sui satisfaciatur, ab officio sui maneat exsecutione suspensus”. c. 3, X, *de usuris*, V, 19.

²⁷ „Praecipuum, & maximum Dei donum, & ipse omnis gratiae, & sanctitatis fons, authorque Christus Dominus”. *Rituale Romanum*, Editio Princeps (1614), wyd. Manlio Sodi, S.D.B., Juan Javier Flores Arcas, OSB, Città del Vaticano 2004, 56.

ślonych zaleceniach, jakie powinni przekazać wiernym, przygotowując ich do przyjęcia Komunii Świętej oraz podczas samego przyjmowania Sakramentu.

Szczegółowo przedstawia się dyscyplinę dotyczącą przechowywania Świętej Eucharystii w tabernakulum oraz samego tabernakulum. Kapłanowi parafialnemu przypomina się o tym, że powinien zadbać o to, by wszystko, co jest przeznaczone do kultu Najświętszego Sakramentu, było nienaruszone i czyste i w takim stanie było utrzymywane²⁸. Troska o święte płótna i naczynia jest konkretnym wyrażeniem pełnego szacunku, jaki należy się Najświętszemu Sakramentowi, jak stwierdził to św. Franciszek w swoim związłym kazaniu do duchownych na temat troski, jaką należy okazywać Świętej Eucharystii.

Co się tyczy udzielania Sakramentu wiernym, *Rituale Romanum* ustanowił:

Wszyscy wierni powinni zostać dopuszczeni do Komunii Świętej, z wyjątkiem tych, wobec których jest to zakazane z uwagi na słuszny powód. Osoby jawnie niegodne, tak jak ekskomunikowani, objęci interdyktem oraz publicznie pozbawieni czci i praw, jak prostytutki, żyjący w konkubinacie, lichwiarze, czarownicy, wróżki, bluźniercy i inny grzeszący jawnie, nie powinni być dopuszczeni do Sakramentu, dopóki nie zostanie stwierdzona ich pokuta i poprawa oraz póki nie zadośćuczynią za publiczne zgorszenie²⁹.

Dyscyplina, ze względu na którą osobom pozostającym jawnie w grzechu ciężkim odmawia się Komunii Świętej, jest widziana jako integralna część kultu Eucharystii i troski o nią. Odpowiedzialność Kościoła w tej sprawie w sposób oczywisty spoczywa na księdzu jako na szafarzu Sakramentu, aby uniknąć pogwałcenia największego dobra Kościoła, popełnienia świętokradztwa przez komunikanta i ogólnego zgorszenia wśród wiernych.

Język dyscypliny odzwierciedla język prawa zawartego w dekretach. Taki sam język znajdziemy w późniejszym sposobie wyrażania kościelnej dyscypliny.

Rituale Romanum zakończone jest pouczeniem dla księży omawiającym trzy inne przypadki, w których należy odmówić

²⁸ *Rituale Romanum*, wyd. cyt., 56-57.

²⁹ „Fideles omnes ad sacram communionem admittendi sunt, exceptis iis, qui iusta ratione prohibentur. Arcendi autem sunt publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti, manifesteque infames, ut meretrices, concubinarii, foeneratores, magi, sortilegi, blasphemi, & alii eius generis publici peccatores: nisi de eorum poenitentia, & emendatione constet, & publico scandalo prius satisfecerint”. *Rituale Romanum*, 49.

udzielenia Komunii. Pierwszy przypadek dotyczy osób grzeszących ciężko, ale nie w sposób jawny, a które proszą o przyjęcie Eucharystii. Jeśli proszą skrycie, a ksiądz nie stwierdza poprawy w ich życiu, powinien im odmówić Komunii Świętej. Jeśli jednak takie osoby publicznie chcą przyjąć Sakrament i ksiądz nie może im odmówić bez wywołania zgorszenia, wtedy powinien udzielić Komunii.

Tutaj należałoby zauważyć podwójne znaczenie terminu „zgorszenie” w kościelnej dyscyplinie. Pierwsze i właściwe teologicznie znaczenie słowa „zgorszenie” to zrobienie lub zaniechanie czegoś, które prowadzi innych do błędu lub grzechu. Drugie znaczenie to uczynić coś lub czegoś nie zrobić, co wywoła u innych zdumienie (*admiratio*). Odmówienie Komunii Świętej publicznie osobie popełniającej grzech niejawnym wywołałoby zgorszenie w tym drugim znaczeniu. Udzielenie Komunii Świętej grzesznikowi trwającemu w jawnym i ciężkim grzechu wywołałoby zgorszenie w znaczeniu pierwszym.

Drugi przypadek dotyczy osób cierpiących na chorobę psychiczną. Trzeci przypadek dotyczy tych, którzy ze względu na starość nie rozpoznają już Sakramentu³⁰.

W części „O Komunii chorych” (*De Communione infirmorum*) usilnie nalega się, by księża włożyli jak najwięcej wysiłku i starania w dostarczanie Wiatyku chorym, aby w wyniku zaniechania ze strony duchownego chory nie zmarł bez Najświętszego Sakramentu. Jednak przestrzega się księży także przed tym, by ze względu na zgorszenie względem innych nie udzielali Komunii osobom niegodnym. Jako przykłady osób niegodnych zostały wymienione następujące grupy: „jawni lichwiarze, osoby żyjące w konkubinacie, jawni przestępcy, czyli ekskomunikowani lub potępieni, chyba że uprzednio oczyścili się przez świętą spowiedź i naprawili, zgodnie z prawem, poczynione zgorszenie”³¹. Przytoczona dyscyplina, ze szczególnym uwzględnieniem przypadku chorych i umierających, jest taka sama jak ta wyrażona w dziale o Świętej Eucharystii.

5. Papież Benedykt XIV

Aby zrozumieć dyscyplinę kan. 915 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, ważne jest choćby krótkie przejrzenie nauczania na ten temat

³⁰ Tamże.

³¹ „Publici usuarii, concubinarii, notarii criminosi, nominatim excommunicati, aut denunciati; nisi sese prius sacra Confessione purgaverint, & publicae offensae, prout de iure, satisfecerint”. Tamże, 60-61.

³² DS 2400-2502;

por. *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. I, 539-542, n. 270.

³³ „Hinc porro consequitur,

ut in ea, quae exorta est, controversia, utrum huiusmodi refractariis sanctissimum Corporis Christi Viaticum expetentibus denegari debeat, [...]”.

Benedictus XVI,

Ex omnibus, w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. II, 536, n. 441 §3.

³⁴ „Quoties praedictae

Constitutioni publice et notorie refractarii sint, denegandum eis esse; ex generali nimirum regula, quae vetat publicum atque notorium peccatorem ad Eucharisticae Communionis participationem admitti, sive eam publice, sive privatim requirat”.

Benedictus XVI,

Ex omnibus, 536.

³⁵ „Rogantes eum et obsecrantes, ut resipiscat, in eo saltem temporis articulo, a quo aeterna ipsius salutis sors

pendet; eidemque praeterea demonstrantes, quod, quamvis ipsi parati sint sanctissimum Corporis Christi Viaticum ei ministrare, ac etiam reipsa illud ei ministrent, non ideo tamen tutus ipse erit ante tribunal Christi, sed potius novi et horrendi criminis reum se constituet, ex quo iudicium sibi manducavit et bibit; [...]”. *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. II, 537, n. 441 §9.

autorstwa papieża Benedykta XIV (Prospero Lambertiniego), uznanego kanonisty. Papież Benedykt XIV służył jako następcą Świętego Piotra od 17 sierpnia 1740 roku aż do śmierci, czyli 3 maja 1758 r. Przytoczony niniejszym *casus* z jego nauczania dotyczy zwolenników Pasquiera Quesnela (1634-1719).

Papież Klemens XI (1700-1721) poprzez swoją Konstytucję *Unigenitus Dei Filius* z 8 września 1713 r. potępił pewne propozycje zaczerpnięte z pism Quesnela, francuskiego oratorianina, który popadł w błędy jansenizmu i gallikanizmu³². Niestety Quesnel odmówił poprawy i dalej uparcie trwał w błędach. Tak jak to bywa w historii Kościoła, zyskał sobie zwolenników.

Papież Benedykt XIV musiał się wypowiedzieć w sprawie, czy zwolennicy błędów Quesnela mogą być dopuszczeni do przyjmowania Komunii Świętej jako Wiatyku³³. W swojej encyklice *Ex omnibus* do kardynałów, arcybiskupów i biskupów Królestwa Francuskiego (*Regni Galliarum*), datowanej na 16 października 1756, odpowiedział, iż „o ile otwarcie i uparcie sprzeciwiają się rzeczony Konstytucji, należy odmówić im udzielenia sakramentu. Z pewnością z uwagi na ogólną zasadę, która zakazuje uczestnictwa w Komunii eucharystycznej osobie jawnie i trwale grzeszącej, jeśli prywatnie czy publicznie chce ją przyjąć”³⁴.

Papież Benedykt XIV przedstawia następnie zalecenia duszpasterskie dla tych, którzy udzielają Sakramentu osobie, którą uważa się za uporczywie trwającą w błędach Quesnela. Nalega na indywidualne podejście, spokój i wyrozumiałość w przyjmowaniu prawdy o sumieniu danej osoby. Jeśli trzyma się ona błędów, które zagrażają jej wiecznemu zbawieniu, Ojciec święty poucza, by szafarz Komunii Świętej zwrócił jej uwagę, że przyjęcie Ciała Chrystusa nie uchroni tej osoby przed sądem Chrystusa, ale raczej obciąży kolejnym i bardziej obrzydliwym grzechem, gdyż sam wyrok sobie spożywa i pije³⁵. Aluzja w jasny sposób odnosi się do *Pierwszego Listu do Koryntian* (1 Kor 11,27-29) Świętego Pawła.

6. Prawodawstwo Synodalne Kościołów Wschodnich

Dyscyplina dotycząca odmowy udzielenia Komunii Świętej osobom grzeszącym jawnie jest także w jasny sposób wyrażona w ustawodawstwie synodalnym Kościołów Wschodnich. Na przykład w 1599 roku w Malabarskim Kościele Południowych Indii odbył się synod w mieście Diamper, zwołany przez łacińskiego arcybiskupa Goa, Alexiusa de Menezasa³⁶. III Dekret Synodu w Diamperze, odnoszący się do nauczania Świętego Pawła z *Pierwszego Listu do Koryntian*, stwierdzał:

Dlatego też nie zezwala się na udzielanie tego Sakramentu osobom grzeszącym jawnie, dopóki nie porzucą swoich grzechów. Dotyczy to osób znanych jako czarownicy, prostytutki, żyjący jawnie w konkubinacie oraz tych, którzy publicznie wyznają nienawiść, odmawiając pojednania³⁷.

Dekret ów zawiera także skrupulatne zalecenia dotyczące czujności lokalnych wikarych, aby nie popełnili grzechu ciężkiego, udzielając Komunii osobom jawnie grzeszącym.

W 1720 roku w Kościele greckokatolickim odbył się prowincjonalny synod w Zamościu, w którym wzięli udział nuncjusz apostolski, arcybiskup metropolitalny, siedmiu biskupów, ośmiu najwyższych głównych przełożonych zakonów oraz stu dwudziestu dziewięciu członków duchowieństwa świeckiego i zakonnego³⁸. Jeśli chodzi o odmowę Komunii Świętej, synod przyjął jako własną niezmienną dyscyplinę Kościoła:

Aby nie dopuścić do zgorszenia lub utraty dobrego imienia, nie powinno się odmawiać Świętej Eucharystii niegodnemu grzesznikowi z powodu jakichś niejawnych grzechów, zwłaszcza jeśli ksiądz udzielający Komunii dowiedział się o nich podczas spowiedzi owego grzesznika, który następnie publicznie pragnie przyjąć Eucharystię. Jednak heretycy, schizmatycy, ekskomunikowani, obłożeni interdyktem, jawni przestępcy, publicznie pozbawieni czci i praw, jak również prostytutki, osoby jawnie żyjące w konkubinacie, ważniejsi lichwiarze, wróżki oraz inni ludzie czyniący podobne zło nie będą dopuszczeni

³⁶ C. de Clercq, *Fontes Iuridici Ecclesiarum Orientalium: Studium Historicum*, Romae 1967, 112-113.

³⁷ „Idcirco nec publicis peccatoribus hoc Sacramentum dare licet, quousque peccata reliquerint, ut sunt publici venefici, & meretrices, concubinarum publici, & qui publice odia sine reconciliatione profitentur”. „Diamperina Synodus in Malabria”, w: J.D. Mansi (red.), *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Graz 1961, vol. 35, col. 1238.

³⁸ C. de Clercq, *Fontes Iuridici...*, 112-113.

³⁹ „Ne alicujus scandali, aut infamiae detur occasio, sacra Eucharistia deneganda non est peccatori indigno ob peccatum aliquod secretum, praesertim si eius notitiam sacerdos communicans ex confessione ipsius peccatoris Eucharistiam publice petentis habuerit. Haeretici autem, schismatici, excommunicati, interdicti, publice criminosi, manifeste infames, uti etiam meretrices, publici concubinari, usuarii magni, sortilegi, & alii id generis publice facinorosi homines ad hujus Sacramenti perceptionem admittendi non sunt, juxta Christi praeceptum: *Nolite dare Sanctum canibus*”. „Synodus Provincialis Ruthenorum habita in Civitate Zamosciae”, in J.D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Graz 1961, vol. 35, coll. 1492-1493.

⁴⁰ Sacra Congregazione Orientale, Codificazione Canonica Orientale, *Fonti*, fasc. XII (Disciplina Antiochena: Maroniti),

I (Ius Particulare Maronitarum), Vatican City State 1933, vii.

⁴¹ „Arcendi sunt autem publice indigni, quales sunt haeretici, schismatici, apostatae, excommunicati, interdicti, manifesteque infames, ut meretrices, concubinari, foenatores, magi, sortilegi, blasphemi et alii eius generis publici peccatores; nisi de eorum poenitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint”. *Syn. Lib. II, XII, 12*. Tamże, 245-246.

do przyjmowania tego Sakramentu, zgodnie z zaleceniem Chrystusa „Nie dawajcie psom tego, co święte”³⁹.

Prawo stara się chronić dobre imię grzesznika, którego grzech nie jest jawny. Termin „zgorszenie” jest użyty w drugim znaczeniu, to jest publiczne zdumienie powodujące utratę dobrego imienia. Jednocześnie prawo to wymaga, by jawnym grzesznikom odmawiano Komunii Świętej. Cytat biblijny pochodzi z Kazania na Górze (Mt 7,6). Uchwała odnosi się jednak do uzdrowienia kobiety kananejskiej, opisanego w *Ewangelii według św. Mateusza* (15,26), podkreślając potrzebę prawdziwej spójności wiary, aby otrzymać łaskę. Kobieta kananejska właśnie dzięki swojej wierze mogła otrzymać od Pana łaskę uzdrowienia. Osobie jawnie trwającej w grzechu ciężkim brakuje takiej spójności wiary, która jest wymagana, aby przyjąć Sakrament.

Zasady Kościołów Wschodnich dotyczące tej materii znajdują najlepsze wyjaśnienie w prawie ustanowionym przez Synod Maronicki w 1736 r. i potwierdzonym „*in forma specifica*” przez papieża Benedykta XIV w dniu 1 września 1741 r. Uchwała synodu z 1736 r. stanowi podstawowe źródło prawa kanonicznego katolików rytu maronickiego oraz kanonu 712 *Kodeksu Prawa Kanonicznego Kościołów Wschodnich*⁴⁰.

Co się tyczy Komunii Świętej, synod z 1736 roku ustanowił, że „publicznie niegodni” nie mogą zostać dopuszczeni do Sakramentu. Uchwała podaje następujące przykłady takich osób: „heretycy, schizmatycy, apostaci, ekskomunikowani, podlegający interdyktowi oraz osoby powszechnie znane ze złej reputacji, jak prostytutki, żyjący w konkubinacie, lichwiarze, czarownicy, wróżki, bluźniercy oraz inni jawnie grzeszący”. Podane są też dwa warunki, pod jakimi mogą być oni później dopuszczeni do przyjęcia Komunii Świętej: 1) ustalenie ich pokuty oraz zmiana sposobu życia, a także 2) wcześniejsze naprawienie skutków publicznego zgorszenia⁴¹.

Innymi słowy, kanoniczna dyscyplina ukierunkowana jest zarówno na zbawienie wieczne duszy grzesznika, jak i na naprawę zgrzeszenia wywołanego przez osobę, która publicznie łamie prawo moralne w poważnej sprawie, a następnie ośmiela się przyjmować Komunię Świętą.

7. Odpowiedzi Dykasterii Kurii Rzymskiej

Rozumienie dyscypliny kanonicznej dotyczącej odmowy udzielenia Komunii Świętej przedstawione jest również w odpowiedziach Dykasterii Kurii Rzymskiej na ten temat. Przykładowo, 29 kwietnia 1784 r. Święta Kongregacja Rozkrzewiania Wiary wydała instrukcję dla wikariatu apostolskiego w Suzhou, wyjaśniającą kilka zagadnień duszpasterskich przedstawionych przez misjonarzy w Chinach.

Jedno z pytań dotyczyło odmowy udzielenia Komunii Świętej osobom, które przystąpiły były do spowiedzi i żałowały za grzechy, ale w ocenie misjonarzy nie były wystarczająco przygotowane do przyjęcia Najświętszego Sakramentu. Instrukcja zwraca uwagę na stosowne przygotowanie wymagane do przyjęcia Komunii Świętej, odnosząc się do *Pierwszego Listu św. Pawła Apostoła do Koryntian*.

Udzielwszy misjonarzom wskazówek zaczerpniętych szczególnie z nauczania Soboru Trydenckiego, Instrukcja odnosi się do księgi *Rytuau Rzymskiego* na temat Świętej Eucharystii, która zabrania udzielania Komunii osobom winnym zachowań gorszących, mianowicie „pijacom, lichwiarzom, nieczystym, świętokradcom, naruszytelom pokoju, niestałym w wierze, hipokrytom, tym, którzy wydali córki za nieochrzczonych, gorszycielom i innym skalanym poważniejszymi hańbiącymi czynami”⁴². Następnie Instrukcja stawia pytanie:

Ale, jeśli tacy godni pożałowania i zupełnie skalani ludzie prawdziwie i rzetelnie odpokutowali za swe grzechy, jeśli zastosują środki dane im przez spowiedników, by zmienić swoje życie, zwrócić ukradzione dobra, zadośćuczynić za zgrzeszenie, zgodnie z przedstawionymi zasadami, a ponadto okażą prawdziwe owoce pokuty, dzięki której będą mogli mieć nadzieję na przebaczenie Boga, i nic nie stoi na przeszkodzie, aby ksiądz spowiednik odpuścił im grze-

⁴² „Ebriosi, foenatores, impuri, sacrilegi, pacis perturbatores, inconstantes in fide, hypocritae, qui filias nuptui tradunt gentilibus, scandalosi, aliique demum qui gravioribus flagitiis coinquinantur, a mensa Domini segregandi sunt, imo et repellendi iuxta regulam traditam in Rituali Romano, tit. *De Eucharistia*”. *Codices Iuris Canonici Fontes*, vol VII, 143, n. 4598.

chy, dlaczego nie mieliby być dopuszczeni do Komunii Eucharystycznej?⁴³

⁴³ „At vero si miseros ac coinquinatos istiusmodi homines suorum criminum vere et salubriter poeniteat, si ea remedia, quae a confessariis tradita sunt pro emendatione vitae, pro alienarum rerum restitutione ac scandali reparatione, iuxta superius traditas regulas adimpleverint, atque propterea dignos exhibuerint poenitentiae fructus, quibus eos et veniam a Deo sperare, et relaxationem suorum criminum a poenitentiario sacerdote impetrare nihil prohibet, cur, ad Eucharisticam Communionem non admittantur?” Tamże, 144, n. 4598.

⁴⁴ „20. An possit Ss.ma Eucharistia notorie censura innodatis ministrari, quin prius fuerint, uti par est, cum Ecclesia reconciliati? R. Negative.” *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. VIII, 456, n. 6426.

⁴⁵ „Utrum liceat sacramenta morientium ministrare fidelibus qui massonicae quidem sectae non adhaerent, nec eius ducti principiis, sed aliis rationibus moti, corpora sua post mortem cremanda mandarunt, si hoc mandatum retractare nolunt”. Tamże, 479, n. 1158.

Warto tutaj zwrócić uwagę na wymogi prawdziwego nawrócenia, zadośćuczynienia w przypadku grzechów przeciw siódmemu przykazaniu oraz naprawy zgorzenia.

10 grudnia 1860 r. Święta Penitencjaria Apostolska opublikowała odpowiedzi na większą liczbę poważnych pytań duszpasterskich. Pytanie 20. brzmiało „Czy Najświętsza Eucharystia może być udzielona tym, którzy są stale w stanie potępienia, chyba że, tak jak należy, wpiery pogodzą się z Kościołem?”⁴⁴ Odpowiedź jest negatywna.

Chociaż nie ma żadnego wytłumaczenia do tej odpowiedzi, należałoby przypuszczać, że istnieją trzy powody: najświętsza natura Sakramentu Świętej Eucharystii, ciężkość grzechu popełnionego przez jawnie grzeszącego, który otrzymałby Komunię Świętą bez odpokutowania za swój grzech, oraz poważne zgorzenie wywołane udzieleniem Komunii członkowi wspólnoty, który żyje w stanie potępienia i nie pogodził się z Kościołem.

27 lipca 1892 r. Święta Kongregacja Świętego Oficjum odpowiedziała na pytanie:

Czy zezwala się na udzielanie sakramentu ostatniego namaszczenia wiernym z pewnością nienależącym do sekty masońskiej oraz niekierującym się jej zasadami, ale którzy, powodowani innymi względami, nakazali, aby ich ciała były skremowane po śmierci, a nie zgodzili się odwołać tego nakazu?⁴⁵

Udzielono odpowiedzi:

Jeśli, mimo ostrzeżeń, odmówili, wówczas nie. Odnosnie do kwestii, czy powinno się dawać ostrzeżenie, czy nie, należy postępować zgodnie z zasadami wyznaczonymi

przez sprawdzonych autorów, biorąc pod uwagę przede wszystkim potrzebę uniknięcia zgorszenia⁴⁶.

Odpowiedź skupia się na poprawie źle uformowanego sumienia przed odmową udzielenia Komunii Świętej. Słusznie wymaga uniknięcia zgorszenia.

1 lipca 1949 r. Najwyższa Święta Kongregacja Świętego Oficjum wydała dekret w odpowiedzi na cztery pytania dotyczące zaangażowania katolików w Partię Komunistyczną. Trzecie pytanie brzmiało: „Czy wierny Chrystusa, który świadomie i dobrowolnie dokonał czynów omówionych w pierwszym i drugim punkcie, może zostać dopuszczony do Sakramentów”⁴⁷. Czyny omówione w pierwszych dwóch pytaniach to: „czy dołączenie do Partii Komunistycznej lub udzielenie jej poparcia byłoby zgodne z prawem Kościoła” oraz „czy byłoby zgodne z prawem Kościoła wydawać, rozprowadzać lub czytać książki, czasopisma, dzienniki lub rękopisy popierające nauczanie lub działania komunistów lub pisywać w nich”⁴⁸.

Odpowiedź na trzecie pytanie brzmiała: „Co do 3. *Nie*, w zgodności ze zwyczajnymi zasadami odmowy sakramentów tym, którzy nie są w odpowiedniej dyspozycji”⁴⁹. W odpowiedzi na pierwsze pytanie podano powód, dlaczego osoby współpracujące w jakis sformalizowany sposób z Partią Komunistyczną nie są w należytym dyspozycji do przyjmowania sakramentów. Odpowiedź tłumaczy:

Ponieważ komunizm jest materialistyczny i antychrześcijański; ponadto przywódcy Partii Komunistycznej, nawet jeśli nieraz deklarują, iż nie sprzeciwiają się religii, w rzeczywistości swoim nauczaniem i postępowaniem okazują swoją wrogość względem Boga, prawdziwej religii i Kościoła Chrystusa⁵⁰.

Dyscyplina w szczególności wskazuje na to, że wśród grup ludzi, którym należy odmawiać Komunii Świętej, znajdują się osoby

⁴⁶ „R. Ad 1. Si moniti renuant, Negative. Ut vero fiat aut omittatur monitio, serventur regulae a probatis auctoribus traditae, habita praesertim ratione scandali vitandi”. Tamże, 479, n. 1158.

⁴⁷ „3. utrum christifideles, qui actus de quibus in nn. 1 et 2 scienter et libere posuerint, ad Sacramenta admitti possint”. Suprema Sacra Congregatio s. Officii, II, *Decretum 1 Iulii 1949*, AAS 41 (1949), 334-48

⁴⁸ „1. utrum licite sit partibus communistarum nomen dare vel eisdem favorem praestare; 2. utrum licitum sit edere, propagare vel legere libros, periodica, diaria vel folia, quae doctrinae vel actioni communistarum patrocinantur, vel in eis scribere”. Tamże, 334.

⁴⁹ „Ad 3. *Negative*, secundum ordinaria principia de Sacramentis denegandis iis qui non sunt dispositi”. Tamże.

⁵⁰ „Communismus enim est materialisticus et antichristianus; communistarum autem duces, etsi verbis quandoque profitentur se Religionem non oppugnare, re tamen, sive doctrina sive actione, Deo veraeque Religioni et Ecclesiae Christi sese infensos esse ostendunt”. Tamże.

w publiczny sposób eksponujące doktryny polityczne będące wrogiem względem Wiary i Kościoła. Podobnie, osoby publicznie wspierające programy polityczne lub projekty ustawodawcze, które w sposób poważny są sprzeczne z prawem naturalnym, pokazują, iż nie są w odpowiedniej dyspozycji do przyjmowania Komunii Świętej.

26 listopada 1983 r. Kongregacja Nauki Wiary wydała deklarację dotyczącą stowarzyszeń masońskich, za aprobatą papieża Jana Pawła II, który zlecił tę publikację. Deklaracja odpowiadała na pytanie, czy zmieniło się zdanie Kościoła na temat masońskich stowarzyszeń, skoro nie są one dosłownie wymienione w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1983 roku, tak jak były wymienione w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1917 roku. Odpowiedź udzielona w deklaracji zawiera cztery punkty: 1) negatywna opinia Kościoła na temat stowarzyszeń masońskich pozostaje niezmienna, gdyż zasady tych organizacji są nie do pogodzenia z nauką Kościoła; 2) członkostwo w nich zatem pozostaje zabronione; 3) wierni, którzy przystępują do stowarzyszeń masońskich, popadają w grzech ciężki; oraz 4) „nie mogą przystępować do Komunii Świętej”⁵¹. Nawiązując do deklaracji Kongregacji z 17 lutego 1981, omawiana deklaracja w dalszej części wskazuje, że lokalne władze kościelne nie mają autorytetu, aby „wydawać o naturze stowarzyszeń masońskich sądy, które implikowałyby uchylenie tego, co przedstawiono wyżej”⁵².

Przed spotkaniem na Konferencji Biskupów Amerykańskich w czerwcu 2004 różni biskupi wypowiadali się lub pisali na temat zastosowania kan. 915 w przypadku katolickich polityków, którzy mimo należytego napomnienia nadal trwają publicznie przy wspieraniu ustawodawstwa poważnie sprzeciwiającego się prawu naturalnemu. Pewna różnorodność osądów w tej sprawie, w niektórych przypadkach poważna, stała się oczywistym faktem pośród biskupów. Na początku czerwca, aby wesprzeć biskupów, kardynał Joseph Ratzinger wysłał memorandum zatytułowane *Godność przyjmowania Komunii Świętej* do kardynała Theodora McCarricka, będącego przewodniczącym Konferencji Biskupów dotyczącej spraw polityki wewnętrznej. Memorandum przedstawia sześć „zasad ogólnych” dotyczących bycia godnym do przyjęcia Komunii Świętej.

⁵¹ „Ad Sacram
Communione accedere
non possunt”. Sacra
Congregatio pro Doctrina
Fidei, *Declaratio de
associationibus massonicis*,
AAS 76 (1984), 300.

⁵² „Auctoritatibus
ecclesiasticis localibus
facultas non est
proferendi iudicium circa
naturam associationum
massonicarum quod
secumfert supradictae
sententiae derogationem,
ad mentem Declarationis
Sacrae huius
Congregationis, die
17 februarii 1981 factae”.
Tamże, 300.

Pierwsza zasada brzmi: „Przystąpienie do otrzymania Komunii Świętej powinno być świadomą decyzją, opartą na rozumowym osądzie dotyczącym własnej godności, zgodnym z obiektywnymi kryteriami Kościoła”⁵³. Dalej oświadcza: „Praktyka bezkrytycznego podchodzenia do Komunii jako prosta konsekwencja bycia obecnym na Mszy jest nadużyciem, które trzeba naprawić”⁵⁴.

Druuga zasada cytuje numery 73. i 74. z encykliki *Evangelium vitae*, w której papież Jan Paweł II przedstawia niezmiennie nauczanie moralne Kościoła zakazujące, zawsze i wszędzie, formalnego współdziałania z czynami złymi w samej swej istocie. W odniesieniu do działalności organów prawodawczych i sądów zasada ta jasno głosi, że katolicy muszą się sprzeciwiać „sądowym decyzjom lub prawom cywilnym, które popierają aborcję lub eutanazję”⁵⁵.

Trzecia zasada podkreśla różnice między moralnym ciężarem aborcji i eutanazji z jednej strony a wojny i kary śmierci z drugiej. Memorandum oświadcza: „Może istnieć uzasadniona różnica zdań nawet między katolikami na temat prowadzenia wojny i stosowania kary śmierci, jednak nie w stosunku do aborcji i eutanazji”⁵⁶.

Czwarta zasada wprowadza rozróżnienie między oceną, jaką każdy musi wydać o własnej godności, a dyskrecją, jaką musi okazać szafarz Komunii Świętej wobec tych, którzy podchodzą, aby przyjąć Sakrament. Zasada owa przypomina, że „szafarz Komunii Świętej może się znaleźć w sytuacji, kiedy będzie musiał odmówić komuś udzielenia Komunii Świętej, jak w przypadku ogłoszonej ekskomuniki, interdyktu lub uporczywego trwania w jawnym grzechu śmiertelnym”⁵⁷.

Piąta zasada zawiera zalecenia dla duszpasterza, dotyczące ustosunkowywania się do przypadków uporczywego trwania w jawnym grzechu ciężkim. W sposób dosłowny odwołuje się do przypadku katolickich polityków:

Jeśli chodzi o ciężki grzech aborcji lub eutanazji, kiedy czyjeś formalne współdziałanie staje się jawne (czyli w przypadku polityka-katolika, rozumiane jako konsekwentne prowadzenie kampanii na rzecz aborcji i eutanazji oraz głosowanie za permisywnymi prawami w tych

⁵³ *Vatican, U.S. Bishops: On Catholics in Political Life, „Origins” 34 (2004), 133.*

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ Tamże, 133-134.

⁵⁷ Tamże, 134.

kwestiach), wówczas duszpasterz powinien spotkać się z tą osobą, zapoznać ją z nauką Kościoła, poinformować, że nie może podchodzić do Komunii Świętej, dopóki nie skończy z obiektywną sytuacją grzechu, i ostrzec, że w przeciwnym wypadku Eucharystia zostanie jej odmówiona⁵⁸.

⁵⁸ Tamże.

Zasada ta wyjaśnia zastosowanie kan. 915 w przypadku polityka katolickiego, który trwa w publicznym wspieraniu ustawodawstwa będącego w poważnej sprzeczności z prawem naturalnym. Dostarcza ona również instrukcji duszpasterskich dotyczących kroków, jakie należy podjąć, aby postąpić w tej kwestii zgodnie z prawem.

Szósta zasada, nawiązująca do deklaracji Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych z czerwca 2000 r., głosi, że jeśli osoba, która została stosownie upomniana, dalej chce przyjmować Komunię Świętą, szafarz zobowiązany jest odmówić jej udzielenia Najświętszego Sakramentu. Zasada wyjaśnia następnie, że taka decyzja szafarza „nie stanowi sankcji ani kary”, ale raczej uznanie obiektywnej i jawnej niegodności, aby przyjąć Komunię Świętą⁵⁹.

⁵⁹ Tamże.

Do memorandum załączona jest notka dotycząca sytuacji katolików, którzy świadomie głosują na kandydata „właśnie z powodu jego permissywnego stanowiska wobec aborcji i/lub eutanazji”⁶⁰. Podaje także moralne zasady, jakie kierują działaniem katolika, który „nie podziela poglądów kandydata w sprawie aborcji i/lub eutanazji, ale głosuje na tego kandydata z innych powodów”⁶¹.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Tamże.

9 lipca 2004 kardynał Joseph Ratzinger napisał list do kardynała Theodora McCarricka, który wcześniej przesłał mu kopię oświadczenia Konferencji Biskupów Amerykańskich, „Katolicy w życiu politycznym”, przyjętego 18 czerwca 2004. W liście oznajmia:

Oświadczenie jest jak najbardziej zgodne z ogólnymi zasadami listu „Godność przyjmowania Komunii Świętej”, wysłanego jako braterska pomoc w celu wyjaśnienia doktryny Kościoła w tym konkretnym zagadnieniu, oraz wsparcia Biskupów Amerykańskich w związanej z tym tematem dyskusji i postanowieniach⁶².

⁶² Tamże, 133.

List nie zawiera dalszych komentarzy na temat „Katolików w życiu politycznym”.

8. Pio-Benedyktyński Kodeks Prawa Kanonicznego (1917)

Kwestia osób, które powinny być wykluczone z przyjmowania Najświętszej Komunii, jest ujęta w kan. 885. *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1917 roku. Kanon mówi:

Kan. 855

§1. Osoby jawnie niegodne, czyli ekskomunikowani, podlegający interdyktowi i publicznie pozbawieni czci i praw, dopóki nie nastąpi ich pokuta i nawrócenie i nie wynagrodzą wpierw za publiczne zgorszenie, mają być wykluczeni z Eucharystii.

§2. Szafarz ma odmówić także skrytym grzesznikom, jeśli proszą potajemnie, a nie zostali uznani za nawróconych; jednak ma nie odmawiać, jeśli proszą publicznie i nie jest w stanie ich ominąć bez wywołania zgorszenia⁶³.

Ojciec Felice Cappello SJ, uznany komentator *Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego*, opisuje zasadę, która leży u podłoża dyscypliny kan. 855. Przypomina nam, że szafarz Komunii Świętej powinien, pod groźbą grzechu śmiertelnego, odmówić sakramentów osobom niegodnym, czyli „tym, którzy wprowadzili się w stan bycia podmiotem sakramentu, ale nie mogą otrzymać jego efektu, gdyż są w stanie grzechu śmiertelnego bez chęci poprawy”⁶⁴.

Opierając się na Świętym Tomaszem z Akwinu oraz na Świętym Alfonsie Liguorim, ojciec Cappello tłumaczy następnie powód takiej dyscypliny:

Sama *godność* sakramentów oraz *cnota religii* wymagają tego, aby święte rzeczy nie były wystawione na profanację; *wierność* szafarza wymaga tego, gdyż zabrania mu się dawać świętych rzeczy psom i rzucać perły przed wieprze; *prawo miłości* wymaga tego, aby szafarz nie współpracował z tymi, którzy w sposób niegodny usiłują i ośmielają się przyjąć sakramenty oraz wywołują zgorszenie⁶⁵.

⁶³ „Can. 855 §1. Arcendi sunt ab Eucharistia publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti manifestoque infames, nisi de eorum poenitentia et emendatione constet et publico scandalo prius satisfecerint. §2. Occultos vero peccatores, si occulte petant et eos non emendatos agnoverit, minister repellat; non autem, si publice petant et sine scandalo ipsos praeterire nequeat”.

⁶⁴ „[...] iis nempe qui sunt equidem subiectum capax sacramenti, sed nequeunt eiusdem effectum percipere, cum in statu peccati mortalis versentur sine voluntate sese emendandi”. F.M. Cappello, *Tractatus canonico-moralis de Sacramentis*, Vol. I, wyd. 7, Turin 1962, 48, n. 58.

⁶⁵ „Id postulat ipsa sacramentorum dignitas et virtus religionis, ne sacra profanationi exponantur; postulat fidelitas ministri, qui prohibetur sanctum dare canibus et margaritas ante porcos proicere; postulat caritatis lex, ne iis, qui indigne sacramenta recipere conantur et audent, minister cooperetur scandalumve praebeat (cf. can. 855).” Tamże.

Ojciec Cappello jasno podsumowuje, jakie są pewne elementy dyscypliny kanonicznej dotyczące odmowy Komunii Świętej przed kodyfikacją z 1917 roku. Wzniosła rzeczywistość Sakramentu wymaga, by nie był on poddany profanacji poprzez niegodne przyjęcie. Odpowiedzialność szafarza Komunii Świętej wymaga, by nie udzielał Sakramentu bezkrytycznie osobom, które nie są godne Go przyjąć. Miłosierdzie duszpasterskie wymaga, aby odmawiać Komunii Świętej w trosce o zbawienie osoby, która stawia się, by przyjąć Sakrament niegodnie, a także ze względu na tych, którzy zostaliby wprowadzeni w błąd dotyczący prawdy o Sakramencie i warunków jego godnego przyjęcia.

9. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku

Aby zrozumieć zamysł prawodawcy *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku, trzeba przejrzeć pracę Papieskiej Komisji ds. Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, wyznaczonej przez Papieża, aby wspierać go w jego odpowiedzialności jako prawodawcy. W sprawie dyscypliny zawartej w kan. 855 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1917 roku, pierwsza propozycja tekstu prawa brzmiała:

⁶⁶ „Ad Sanctissimae Eucharistiae celebrationem aut communionem ne admittantur qui graviter delinquerunt et in contumacia manifesto perseverant”. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Documenti Pontificii quo Disciplina Canonica de Sacramentis Recognoscitur*, Vatican City State 1975, can. 75.

⁶⁷ Por. „Communications” 13 (1981), 408-425.

⁶⁸ Tamże, 412.

Ci, którzy ciężko zgrzeszyli i w sposób jawny okazują brak skruchy, mają nie być dopuszczeni do celebracji Najświętszej Eucharystii albo do Komunii⁶⁶.

Proponowany kanon był omawiany przez Specjalną Komisję ds. Sakramentów (*Coetus specialis de Sacramentis*) na spotkaniu w dniach 29.05. – 2.06.1978⁶⁷. Obecni byli kardynał Pericle Felici, przewodniczący Komisji, ówczesny arcybiskup Rosalio J. Castillo Lara, sekretarz Komisji oraz Jego Ekscelencja Wilhelm Onclin, pomocniczy sekretarz Komisji. Ojciec Mariano De Nicolo sporządził stenogram spotkania.

Pierwsza uwaga dotycząca dyscypliny miała wyjść naprzeciw problemowi przyjmowania Komunii Świętej przez osoby rozwiedzione, które wstąpiły w nowe związki małżeńskie. Wszyscy doradcy Komisji odpowiedzieli, że omawianie tych spraw nie należy do zakresu prac Komisji i że to do Stolicy Apostolskiej należy odpowiedź na tę uwagę⁶⁸.

Po drugie, słowa odnoszące się do celebrowania Najświętszej Eucharystii zostały usunięte, gdyż kanon zajmuje się uczestnictwem w Świętej Eucharystii. Zauważono, iż wykluczenie z uczestnictwa w celebracji niesie ze sobą znamiona kary, jest ono zatem omówione w prawie karnym. Usunięcie odniesienia do celebracji miało na względzie także dostosowanie treści do tytułu działu, mianowicie „O uczestnictwie w Najświętszej Eucharystii”⁶⁹. Wreszcie, słowa „i publicznie” zostały dodane po „poważnie”⁷⁰.

Omawiana dyscyplina pojawiła się jako kanon 867 w schemacie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 roku i brzmiała: „Ci, którzy poważnie i publicznie zgrzeszyli i w sposób jawny wykazują brak skruchy, mają nie być dopuszczeni do Komunii Świętej”⁷¹.

Uwagi przedstawione przez ojców Komisji i odpowiedzi od sekretarzy i konsultorów Komisji zostały zawarte w *Raporcie zawierającym syntezę uwag dokonaną przez najdosjowniejszych i najznakomitszych ojców Komisji do ostatniego Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego, wraz z odpowiedziami danymi przez sekretarza i konsultorów*⁷². Dział uwag dotyczących Uświęcającego Zadania Kościoła można znaleźć także w *Communicationes* 15 (1983) 170-253; uwagi dotyczące kan. 867 znajdują się na stronie 194.

Jeśli chodzi o kan. 867, jeden z ojców, a konkretnie kardynał Ermenegildo Florit z Florencji, wskazał, że tekst kanonu wydaje mu się zbyt ogólny względem kan. 1135 Schematu. Kanon 1135, w Rozdziale 2, „Osoby, którym należy udzielić lub odmówić pogrzebu kościelnego”, Tytuł Drugi „O pogrzebie kościelnym” w Schemacie z 1980 roku brzmiał:

§1. Jeśli przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty, pogrzebu kościelnego powinni być pozbawieni:

- 1° notoryczni apostaci, heretycy i schizmatycy;
- 2° osoby, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej;
- 3° inni jawni grzesznicy, którym nie można przyznać pogrzebu bez publicznego zgorszenia wiernych.

§2. Gdy powstaje jakaś wątpliwość, należy się zwrócić do miejscowego ordynariusza, do którego decyzji należy się dostosować⁷³.

⁶⁹ Tamże, 412-413.

⁷⁰ Tamże, 413.

⁷¹ „Ad sacram communionem ne admittantur qui graviter et publice deliquerunt et in contumacia manifesto perseverant”. *Codex Iuris Canonici: Schema Patribus Commissionis Reservatum*, E Civitate Vaticana 1980, can. 867.

⁷² Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Relatio complectens syntheses animadversionum ab Em. mis atque Exc. mis Patribus Commissionis ad novissimum schema Codicis Iuris Canonici exhibitum, cum responsionibus a Secretaria et Consultoribus datis*, E Civitate Vaticana 1981, 214.

⁷³ „Can. 1135 §1. Exequiis ecclesiasticis privandi sunt, nisi ante mortem aliqua dederint paenitentiae signa: 1. notorii apostatae, haeretici et schismatici; qui proprii corporis cremationem elegerint ob rationes fidei christianae adversas; 2. alii peccatores manifesti quibus exequiae ecclesiasticae non sine

publico fidelium
scandalo concedi
possunt”.

§2. Occurrente aliquo
dubio consularum loci
Ordinarium, cuius iudicio
standum est”. *Codex
Iuris Canonici: Schema
Patribus Commissionis
Reservatum, E Civitate
Vaticana: Libreria
Editrice Vaticana, 1980,
can. 1135.*

74 „Textus sufficit
cum omnia requisita
habeantur: actus
gravitas, nempe,
et publicitas actus
necnon contumacia.
Certocertius textus
respicit etiam divortiatos
et renuptiatos”.

Pontificia Commissio
Codici Iuris Canonici
Recognoscendo, *Relatio
complectens*, 214.

Kardynał Florit nalegał także, by zwrócić uwagę na kan. 855 Pio-Benedyktyńskiego *Kodeksu Prawa Kanonicznego*.

Kan. 1135 §1 ze Schematu z 1980 roku podawał przykłady tych, którym należy odmówić pogrzebu kościelnego, tak jak kan. 855 §1 z *Kodeksu* z 1917 r. podaje przykłady tych, którym należy odmówić przyjęcia Komunii Świętej. Chociaż uwaga kardynała Florita nie jest dalej rozwijana, zdaje się, iż domagał się on, by kanon dotyczący odmowy Komunii Świętej osobom trwającym jawnie w grzechu ciężkim zawierał przykłady, tak jak w przypadku kan. 1135 §1 ze Schematu z 1980 r. oraz kan. 855 §1.

Kardynał Pietro Palazzini zauważył, że kan. 855 Pio-Benedyktyńskiego *Kodeksu Prawa Kanonicznego* był zbyt łagodny w tej sprawie. Dalej zarzucił, że zgorszenie, o którym mówi kan. 855 §2 *Kodeksu* z 1917 r., nie zostało w żaden sposób wzięte pod uwagę w proponowanym tekście. Powinno się zauważyć, że termin „zgorszenie” jest użyte w kan. 855 §2 w drugim, nie w pełni teologicznym znaczeniu, czyli jako zdumienie (*admiratio*) prowadzące do utraty dobrego imienia.

Odpowiedź udzielona na obie uwagi była następująca:

Tekst jest wystarczający, gdyż dotyczy wszystkich wymogów, mianowicie wagi czynu, jego publicznej natury oraz braku skruchy. Z całą pewnością tekst odnosi się również do osób rozwiedzionych, które zawarły kolejny związek małżeński⁷⁴.

Zdaje się, że odpowiedź nie odnosi się w żaden sposób do nalegań, by utworzyć listę osób, którym należy odmawiać Sakramentu. Podobnie nie ma odniesienia do kwestii zgorszenia, w którymkolwiek ze znaczeń wymienionych powyżej.

Tekst dyscypliny ze szkicu *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1982 r. pojawia się w kan. 913. Szkic z 1982 r. został przygotowany po konsultacji z Kardynałami Świętego Kościoła Rzymskiego, Konferencją Episkopatu, Dykasteriami Kurii Rzymskiej, Wydziałami Kościelnymi Uniwersytetów oraz przełożonymi Instytutów Życia Konsekrowanego. Wprowadzono poprawki zadowolające ojców Komisji i przedstawiono go papieżowi Janowi Pawłowi II. Kan. 913 brzmi:

Do Komunii Świętej nie należy dopuszczać ekskomunikowanych lub podlegających interdiktowi, po wymierzeniu lub deklaracji kary, jak również innych osób trwających z uporem w jawnym grzechu ciężkim⁷⁵.

Tekst pojawia się niezmienny jako kan. 915 w końcowym tekście opublikowanym przez papieża Jana Pawła II.

Tekst kanonu jest jasny. Należy odmówić Komunii Świętej osobom, na które nałożono lub wobec których ogłoszono kościelną karę interdaktu lub ekskomunikacji, a także osobom trwającym z uporem w grzechu ciężkim. Tekst nie pozostawia wątpliwości, że Kościół jest odpowiedzialny za to, by odmówić Komunii Świętej tym, o których wiadomo, że nałożono na nich lub ogłoszono kary ekskomunikacji i interdaktu, a także tym, o których wiadomo, że z uporem trwają w jawnym grzechu ciężkim. Choć w tekście nie ma o tym mowy bezpośrednio, oczywistym jest, że odpowiedzialność Kościoła spoczywa w rękach szafarza Komunii Świętej.

Jeśli chodzi o osoby z uporem trwające w jawnym grzechu ciężkim, to należy wiedzieć, że dana osoba rzeczywiście z uporem trwa w tym grzechu, czyli że jej duszpasterz poinformował ją, że jej postępowanie jest grzeszne w sposób ciężki i jawny oraz ostrzegł ją, by nie podchodziła do przyjmowania Komunii. Komentarz do *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku, przygotowany przez Stowarzyszenie Prawa Kanonicznego Wielkiej Brytanii i Irlandii, podsumowuje ten punkt następująco:

Podobnie wykluczone są osoby „które z uporem trwają w jawnym grzechu ciężkim”. W tym trzecim przypadku jednak, w odróżnieniu od dwóch poprzednich, nie miało miejsca publiczne nałożenie kary lub ogłoszenie o stanie tej osoby, więc nim szafarz zgodnie z prawem odmówi Eucharystii, musi być pewien, że ta osoba z uporem trwa w grzesznej sytuacji lub postawie, która jest jawna (tj. publiczna) i obiektywnie poważna⁷⁶.

Oczywiście, ciężar spoczywa na szafarzu Komunii Świętej, który ze względu na swoją odpowiedzialność musi zapobiec wszystkiemu, co profanuje Najświętszy Sakrament lub zagraża zbawieniu

⁷⁵ „Can. 913. Ad sacram communionem ne admittatur excommunicati et interdicti post irrogationem vel declarationem poenae aliique in manifesto gravi peccato obstinate perseverantes”. *Codex Iuris Canonici: Schema Novissimum post consultationem S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiarum necnon Superiorum Institutum vitae consecratae recognitionem, iuxta placita Patrum Commissionis deinde emendatum atque Summo Pontifici praesentatum*, E Civitate Vaticana 1982, 167.

⁷⁶ *The Canon Law Letter & Spirit: A Practical Guide to the Code of Canon Law*, Dublin 1995, 503.

duszy osoby przyjmującej Komunię oraz osób zgorszonych takim niegodnym przyjęciem.

A co z kwestią zgorszenia? Ochrona świętości z pewnością oznacza uniknięcie zgorszenia. W swoim właściwym znaczeniu teologicznym zgorszenie jest obiektywnie zaistniałym słowem, działaniem lub zaniedbaniem, które prowadzi innych do złych myśli, działań i zaniedbań.

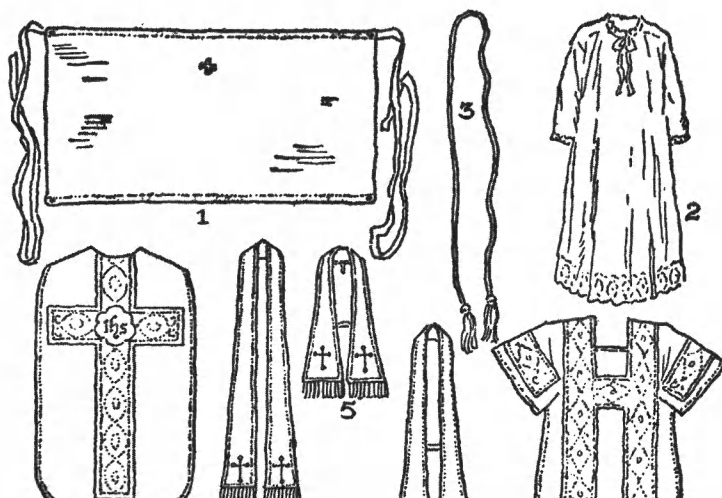
John M. Huels, komentator kan. 915 w *Nowym Komentarzu do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, powołany przez Stowarzyszenie Prawa Kanonicznego Ameryki, redukuje zgorszenie do rzeczywistości subiektywnej, nie zważając na jego zasadniczy związek z tym, co jest obiektywne, co jest dobre, a co złe. Twierdzi on:

Ponadto okoliczność prawdziwego zgorszenia jest kulturowo względna. To, co wywołuje zgorszenie w jednym miejscu na świecie, niekoniecznie wywołuje je w innym. W Ameryce Północnej wierni są często bardziej zgorszeni odmową sakramentów i sakramentaliów ze strony Kościoła niż grzechem, który do tego doprowadził, gdyż wydaje im się to sprzeczne z łaską i przebaczeniem zalecanymi przez Chrystusa⁷⁷.

⁷⁷ J.P. Beal, J.A. Cordien, T.J. Green (red.), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York 2000, 1111.

Jeśli słowo, czyn lub zaniedbanie prowadzi innych do błędu lub grzechu, to zaistniało zgorszenie, nieważne, czy osoba sprowadzona na złą drogę wie, zdaje sobie sprawę z tego, że została zgorszona, czy też nie. Jeśli, tak jak to sugeruje ów komentator, wierni w Ameryce Północnej wierzą, że osoby jawnie popełniające grzechy ciężkie powinny być dopuszczone do Komunii Świętej i że byłoby złem odmawianie im tego Sakramentu, to rzeczywiście wierni sami zostali uprzednio zgorszeni, mianowicie zostali doprowadzeni do tego, że zapomnieli lub zlekceważyli to, o czym niezmienna dyscyplina Kościoła zawsze pamiętała i czego strzegła, poczynając od napomnień Świętego Pawła skierowanych do Koryntian. Nie jest to zgorszenie, do którego odnosi się kan. 855 §2 Pio-Benedyktyńskiego *Kodeksu*.

W grę wchodzi dwa rodzaje błędów. Pierwszy dotyczy najwyższej świętości Eucharystii, to jest konieczności, aby być w należynej dyspozycji przed podejściem do przyjmowania Komunii. Drugi

dotyczy obiektywnego zła moralnego czynu, o którym wiadomo, że dopuściła się go dana osoba. Udzielanie Komunii osobie, o której wiadomo, że ciężko grzeszy, sprowadza ludzi na złą drogę w dwojaki sposób. Doprowadza się ich do myślenia, że albo nie ma nic złego w tym, by nieskruszony grzesznik otrzymywał Komunię Świętą (i by mu dano Świętą Eucharystię), albo że czyn, który popełnił, nie był grzechem ciężkim.

10. Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich

Nie jest zaskoczeniem, że pierwsza wersja praw kanonicznych dotyczących kultu Bożego i, przede wszystkim, sakramentów (*Schema Canonum de Cultu Divino et Praesertim de Sacramentis*) w *Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich* w kwestii wyłączenia osób trwających jawnie w grzechu ciężkim z przyjmowania Najświętszej Eucharystii zawierała dyscyplinę podobną do tej, która była obecna w Kościele Łacińskim. Kanon 47 brzmiał:

Osoby jawnie niegodne winny zostać wyłączone z uczestnictwa w Boskiej Eucharystii, dopóki nie stwierdzi się u nich skruchy i poprawy⁷⁸.

⁷⁸ „Can. 47. Arcendi sunt a participatione in divina Eucharistia publice indigni, nisi constet de eorum paenitentia et emendatione”. „Nuntia” 11 (1980), 91.

Projekt ten został przekazany organom konsultacyjnym, tj. Patriarchatom i innym Kościołom Wschodnim, Dykasteriom Kurii Rzymskiej, Konferencjom Biskupów, w których członkami byli

⁷⁹ Tamże, 15 (1982), 3.

⁸⁰ „Il gruppo di studio omette l'ultima clausola perché non necessaria, e cambia la prima parte del canone redazionalmente come segue: *arcendi sunt a receptione Divinae Eucharistiae publice indigni*”. Tamże, 32.

⁸¹ „Can. 708. Arcendi sunt a susceptione Divinae Eucharistiae publice indigni”. „Nuntia” 24-25 (1987), 131.

⁸² V.J. Pospishil, *Eastern Catholic Church Law*, wyd. 2, Staten Island (New York) 1996, 400.

⁸³ Tamże, 400-401.

hierarchowie wschodni, kościelnym uniwersytetem i wydziałom w Rzymie oraz innym instytucjom⁷⁹.

W rezultacie przeprowadzonych konsultacji w projekcie kanonu 47 dokonano dwu poprawek. Po pierwsze, opuszczono wyrażenie „dopóki nie stwierdzi się u nich skruchy i poprawy”, ponieważ uznano je za niepotrzebne. Po drugie, wyrażenie „z uczestnictwa w Boskiej Eucharystii” zmieniono na „z przyjmowania Boskiej Eucharystii”⁸⁰. Nie podano żadnego oficjalnego wyjaśnienia tej drugiej zmiany. Bez wątpienia wyraża ona większą precyzję widoczną również podczas opracowywania Kodeksu Łacińskiego, dbając o rozróżnienie między uczestnictwem w Świętej Eucharystii a Jej przyjmowaniem.

Schemat *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich (Schema Codicis Iuris Canonici Orientalis)*, wysłany, z papieskim błogosławieństwem, członkom Papieskiej Komisji ds. Rewizji Kodeksu Kanonicznego Wschodniego w dniu 17 października 1986 r., zawierał skorygowany kanon. Kanon 708 brzmiał: „Osoby jawnie niegodne należy wyłączyć z przyjmowania Boskiej Eucharystii”⁸¹.

Tekst dyscypliny pozostał niezmieniony jako kanon 712 w *Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich* ogłoszonym przez papieża Jana Pawła II 18 października 1990 r.

Ojciec Victor J. Pospishil w swym komentarzu do *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich* podaje tylko jeden przykład osoby, której odmawia się udzielenia Komunii Świętej, mianowicie temu spośród wiernych, kto zawiera małżeństwo z członkiem niekatolickiego Kościoła wschodniego bez zgody właściwego biskupa katolickiego⁸². Jeśli chodzi o pozostałych, ojciec Pospishil wyraża negatywną opinię w kwestii odmowy udzielania Komunii Świętej osobom rozwiedzionym, które weszły powtórnie w związek małżeński, opowiadając się za znalezieniem „jakiegoś lepszego rozwiązania w przyszłości”⁸³. Jego komentarz nie odnosi się w żaden sposób do list osób, którym należy odmawiać udzielenia Komunii Świętej, zawartych w źródłach kanonu 712, np. w uchwałach synodu Kościoła Maronickiego z 1736 r.

Ojciec George Nedungatt w swym komentarzu na temat języka *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich* zauważa następującą rzecz: „Łacińskie słowo «arcere» znaczy «powstrzymać przed

podejściem, trzymać z daleka, odrzucać» (OLD, s.v. 2); znaczy więc więcej niż «zabraniać»⁸⁴.

Kanon 712 *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich* jest bardziej lapidarny w sposobie sformułowania, ale wyraża jedną i tę samą dyscyplinę, którą można znaleźć w kanonie 915 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*.

11. Deklaracja Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych

24 czerwca 2000 r. Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych, „w zgodzie z Konkregacją Nauki Wiary oraz z Kongregacją ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów”, wydała deklarację wyjaśniającą, że kan. 915 odnosi się do wiernych, którzy się rozwiedli i żyją w nowych związkach. Nawiązując do tekstu 1 Kor, 27,29, Deklaracja wyraża teologiczne i kanoniczne uzasadnienia kan. 915:

Istotnie, przyjmowanie Ciała Chrystusa w stanie jawnej niegodności wyrządza obiektywną szkodę wspólnocie kościelnej; takie postępowanie narusza prawo Kościoła i wszystkich wiernych do życia zgodnego z wymaganiami tej wspólnoty. W rozpatrywanym tu przypadku dopuszczenia do Komunii Świętej wiernych rozwiedzionych, żyjących w nowych związkach, zgorzenie – pojmowane jako działanie skłaniające innych do zła – dotyczy jednocześnie sakramentu Eucharystii oraz nierozzerwalności małżeństwa. Do zgorzenia dochodzi nawet wówczas, gdy takie postępowanie nie budzi już niestety niczyjego zdziwienia. Co więcej, właśnie w obliczu takiego zniekształcenia sumień tym bardziej konieczne staje się działanie pasterzy – cierpliwe, lecz zdecydowane – w obronie świętości sakramentów i chrześcijańskiej moralności oraz na rzecz prawidłowej formacji wiernych⁸⁵.

Deklaracja zawiera podstawowe uzasadnienia dla dyscypliny kan. 915 oraz wskazuje poważne następstwa stosowania kan. 915

⁸⁴ G. Nedungatt,

A Companion to the Eastern Code, Rome 1994, 182.

⁸⁵ „In effetti, ricevere

il corpo di Cristo essendo pubblicamente indegno costituisce un danno oggettivo per la comunione ecclesiale; è un comportamento che attenta ai diritti della Chiesa e di tutti i fedeli a vivere in coerenza con le esigenze di quella comunione. Nel caso concreto dell'ammissione alla sacra Comunione dei fedeli divorziati risposati, lo scandolo, inteso quale azione che muove gli altri verso il male, riguarda nel contempo il sacramento dell'Eucaristia e l'indissolubilità del matrimonio. Tale scandalo sussiste anche se, purtroppo, siffatto comportamento non destasse più meraviglia: anzi è appunto dinanzi alla deformazione delle coscienze, che si rende più necessaria nei Pastori un'azione, paziente quanto

ferma, a tutela della santità dei sacramenti, a difesa della moralità cristiana e per la retta formazione dei fedeli”.

Pontificium Consilium de Legum Textibus, *Acta Consilii: Dichiarazione*, „Communications” 32 (2000), 160.

dla wspólnoty Kościoła, które papież Jan Paweł II przedstawił w *Ecclesia de Eucharistia*. Omawia ona także poważne elementy zgorzenia, zauważając, iż błędne rozumowanie tak wielu wiernych w tej sprawie w zasadzie potwierdza zgorzenie oraz potrzebę cierpliwego, lecz zdecydowanego działania ze strony duszpasterzy Kościoła.

Oświadczenie odnosi się w sposób jasny do obiektywnej sytuacji grzechu, „zachowania”, oraz do „obiektywnej szkody”, kiedy osobie przejawiającej właśnie takie zachowanie udziela się Komunii Świętej. Deklaracja bezpośrednio zwraca się do tych, którzy by twierdzili, iż aby odmówić Komunii Świętej, zgodnie z normą kan. 915 „należałoby stwierdzić obecność wszystkich warunków niezbędnych do zaistnienia grzechu śmiertelnego, łącznie z subiektywnymi, wymagając takiego rodzaju osądu, którego szafarz Komunii nie mógłby dokonać *ab externo*”, oraz „zweryfikować postawę nieposłuszeństwa ze strony osoby, która otrzymała uzasadnione ostrzeżenie ze strony duszpasterza”⁸⁶. Takie wymagania „uczyniłyby normę niemożliwą do zastosowania”⁸⁷.

Podobny argument został użyty, aby podważyć stosowanie kan. 915 w przypadku polityka-katolika, który głosi za ustawodawstwem poważnie pogwałcającym moralne prawo naturalne. Na przykład podczas dyskusji na ten temat, poprzedzającej zebranie Konferencji Biskupów Amerykańskich w czerwcu 2004, po zacytowaniu nauczania *Katechizmu Kościoła Katolickiego* o warunkach, jakie musi spełniać grzech, by uznać go za śmiertelny, jeden z biskupów napisał:

⁸⁶ „[...] ci sarebbe bisogno di tutte le condizioni, anche soggettive, richieste per l'esistenza di un peccato mortale, per cui il ministro della Comunione non potrebbe emettere *ab externo* un giudizio del genere, [...] occorrerebbe riscontrare un atteggiamento di sfida del fedele, dopo una legittima ammonizione del Pastore”. Tamże, 159.

⁸⁷ „[...] rendendo la norma inapplicabile”. Tamże, 160.

Biorąc pod uwagę wieloletnią praktykę niedokonywania publicznego osądu o stanie duszy, która podchodzi do Komunii Świętej, nie wydaje się, aby było wystarczająco jasne, że w przypadku głosowania za ustawodawstwem wspierającym aborcję taki osąd powinien koniecznie nastąpić. Duszpasterska tradycja Kościoła nakłada obowiązek takiego osądu przede wszystkim na osobach podchodzących do Komunii Świętej⁸⁸.

Wyrażona opinia skutecznie, mówiąc językiem Deklaracji, uniemożliwiłaby zastosowanie kan. 915. Miesza ona normę kan. 916 z normą kan. 915, przez co kan. 915 staje się nieużyteczny.

Wieloletnia dyscyplina Kościoła wymaga, aby szafarz Komunii Świętej wykazywał się rozwagą w udzielaniu Komunii osobom trwającym w jawnym grzechu ciężkim. Wykazanie takiej rozwagi nie jest osądem nad subiektywnym stanem duszy osoby podchodzącej do Komunii, ale osądem dotyczącym obiektywnych warunków grzechu ciężkiego u osoby, która po należnym upomnieniu przez duszpasterza dalej trwa w formalnej współpracy z czynami złymi w swej istocie, jak na przykład aborcja. W encyklice *Evangelium vitae* papież Jan Paweł II wyjaśnił nauczanie Kościoła dotyczące obowiązków katolickiego prawodawcy, kiedy napisał:

Przerywanie ciąży i eutanazja są zatem zbrodniami, których żadne ludzkie prawo nie może uznać za dopuszczalne. Ustawy, które to czynią, nie tylko nie są w żaden sposób wiążące dla sumienia, ale stawiają wręcz człowieka wobec *poważnej i konkretnej powinności przeciwstawienia się im poprzez sprzeciw sumienia*⁸⁹.

Piąta zasada z memorandum *Godność przyjmowania Komunii Świętej* kardynała Josepha Ratzingera wyjaśnia, że formalne współdziałanie katolickiego polityka na rzecz aborcji lub eutanazji, czyli „konsekwentne prowadzenie kampanii na rzecz aborcji i eutanazji oraz głosowanie za permissywnymi prawami do nich”, stanowi „obiektywną sytuację grzechu”, a zatem „nie może on podchodzić do Komunii Świętej, dopóki nie położy kresu obiektywnej sytuacji grzechu”⁹⁰.

⁸⁸ Bp D. Wuerl, *Faith, Personal Conviction and Political Life*, „Origins” 34 (2004), 40.

⁸⁹ „Abortus ergo et euthanasia crimina sunt quae nulla humana lex potest rata facere. Huiusmodi leges non modo conscientiam non devinciunt, verum *graviter nominatimque compellunt ut iisdem per conscientiae repugnantiam officiantur*”. Joannes Paulus II, *Evangelium vitae*, 25 March 1995, AAS 87 (1995), 486, n. 73a.

⁹⁰ *Vatican, U.S. Bishops: On Catholics in Political Life*, „Origins” 34 (2004), 134.

Podsumowanie

Jakie wnioski można wyciągnąć z przestudiowania historii dyscypliny kanonicznej dotyczącej odmowy Komunii Świętej osobom, które z uporem trwają w jawnym grzechu ciężkim?

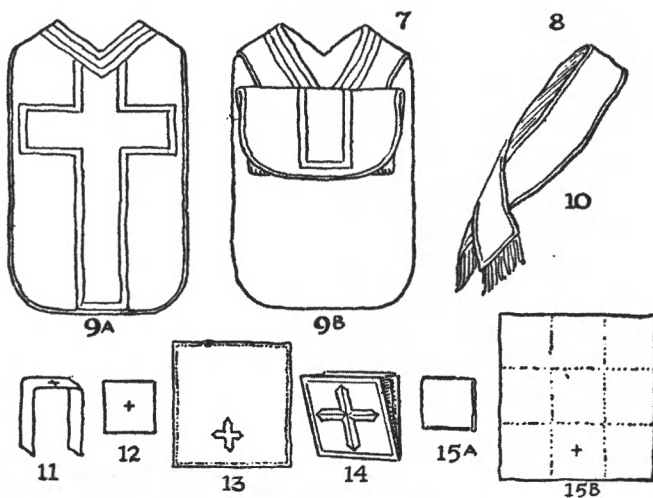
Po pierwsze, spójna dyscyplina kanoniczna pozwala na udzielenie sakramentu Komunii Świętej wyłącznie osobom, które są w odpowiedniej dyspozycji zewnętrznej, a zabrania tym, którzy nie są w należytym dyspozycji, abstrahując od kwestii ich wewnętrznego przygotowania, którego nie można znać z całkowitą pewnością.

Po drugie, ta dyscyplina jest wymagana przez niewidzialne więzy komunii, która łączy nas z Bogiem i ze sobą nawzajem. Kościół słusznie przyjmuje, że osobie z uporem trwającej w jawnym i ciężkim grzechu brakuje wewnętrznych więzów komunii, stanu łaski wymaganego, aby godnie podejść do przyjęcia Świętej Eucharystii.

Po trzecie, ta dyscyplina nie jest karą, ale jest związana z ochroną obiektywnej i największej świętości Świętej Eucharystii i z troską o wiernego, który popełniłby ciężki grzech przeciw Ciału i Krwi Chrystusa, oraz z troską o wiernych, którzy zostaliby wprowadzeni w błąd przez tak grzeszne przyjęcie Komunii Świętej.

Po czwarte, ową dyscyplinę stosuje się do jakiegokolwiek publicznego, poważnie grzesznego zachowania, czyli takiego, które godzi w prawo Boże w poważnej sprawie. Z pewnością publiczne wspieranie linii politycznej oraz praw, które według nauczania Magisterium stanowią poważne pogwałcenie prawa naturalnego, podlega tej dyscyplinie.

Po piąte, dyscyplina wymaga od szafarza Komunii Świętej, aby odmówił Sakramentu osobom jawnie niegodnym. Takie działanie nie może być pośpieszne. Osoba grzesząca ciężko i w sposób jawny musi wprawdzie zostać napomniana, by nie podchodziła do Komunii. Memorandum *Godność przyjmowania Komunii Świętej* kardynała Josepha Ratzingera w swojej piątej zasadzie podaje niezmiennie zalecenia duszpasterskie w tej kwestii. Właściwie ma to miejsce w duszpasterskiej rozmowie z daną osobą, tak aby wiedziała ona, że ma nie podchodzić do Komunii Świętej, dzięki czemu udzielenie Komunii nie stanie się okazją do konfliktu. Należy także przypomnieć, że „żaden autorytet kościelny w żadnym wypadku

nie może zwolnić szafarza Komunii Świętej z tego obowiązku ani nie może dawać wytycznych, które byłyby z nim sprzeczne”⁹¹.

Wreszcie, dyscyplina musi być stosowana, aby uniknąć poważnego zgorznienia, jakim jest na przykład błędne zaakceptowanie aborcji wbrew nauczaniu prawa moralnego. Nieważne, jak często biskup lub ksiądz powtarza nauczanie Kościoła dotyczące aborcji, jeśli pozostaje beczynny i nie robi niczego, aby zdyscyplinować katolika, który publicznie wspiera ustawodawstwo zezwalające na największą z niesprawiedliwości i jednocześnie podchodzi do Komunii Świętej, nauczanie takiego duszpasterza brzmi fałszywie. Trwać w milczeniu to zezwalać na poważną dezorientację dotyczącą fundamentalnej prawdy prawa naturalnego. Dezorientacja, rzecz jasna, jest jednym z najbardziej zdradzieckich owoców gorszącego zachowania.

Jestem w pełni świadomy trudności, jaką wywołuje stosowanie dyscypliny kan. 915. Owa trudność mnie nie dziwi i nie wydaje mi się, że ktokolwiek powinien być nią zaskoczony. Dyscyplina z pewnością nigdy nie była łatwa do stosowania, ale to, co jest zagrożeniem dla Kościoła, wymaga mądrości i odwagi pasterzy, którzy ją będą stosowali.

Stany Zjednoczone Ameryki są w pełni zlaicyzowanym społeczeństwem, które stawia na piedestale radykalny indywidualizm i relatywizm, nawet ponad prawo naturalne. Zastosowanie tej dyscypliny jest więc konieczne bardziej niż kiedykolwiek, aby

⁹¹ „[...] nessuna autorità ecclesiastica può dispensare in alcun caso da quest’obbligo del ministro della sacra Comunione, né emanare direttive che lo contraddicono”. Pontificium Consilium de Legum Textibus, *Acta Consilii: I, Dichiarazione*, „Communications” 32 (2000), 161.

wierni, sprowadzeni na błędną drogę przez silne trendy kulturowe relatywizmu, nie zostali zwiedzeni w kwestii najwyższego dobra Świętej Eucharystii oraz powagi publicznego wspierania popełniania czynów złych z samej swej natury. Na katolikach w służbie publicznej ciąży szczególna odpowiedzialność zachowania prawa moralnego w wykonywaniu swojej pracy, której celem jest dobro wspólne, a zwłaszcza dobro niewinnych i bezbronnych. Kiedy nie potrafią jej udźwignąć, doprowadzają do tego, że inni ludzie, zarówno katolicy, jak i niekatolicy, zostają zwiedzeni w kwestii zła, jakim jest aborcja oraz inne ataki na niewinne, bezbronne ludzkie życie, na integralność ludzkiej prokreacji i na rodzinę.

Jak przypominał nam papież Jan Paweł II, odnosząc się do nauczania Soboru Watykańskiego II, Święta Eucharystia zawiera całe dobro naszego zbawienia⁹². Pasterze Kościoła nie mają większej odpowiedzialności ponad tę, by nauczać prawdy o Świętej Eucharystii, celebrować Świętą Eucharystię i przewodzić swej owczarni w kulcie Najświętszego Sakramentu i trosce o Niego. Kan. 915. *Kodeksu Prawa Kanonicznego* i kan. 712. *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich* wyrażają istotny element odpowiedzialności pasterza, mianowicie niezmienną dyscyplinę Kościoła, przez którą szafarz Komunii Świętej zobowiązany jest odmawiać tego Sakramentu osobom, które z uporem trwają w jawnym grzechu ciężkim. ■

tłum. Jacek Łuczak

Redakcja dziękuje ks. Krzysztofowi Irkowi
za merytoryczną korektę tekstu.

⁹² EdeE lb.